

L'ULTRAÏMPERI, VINT-I-CINC ANYS DESPRÉS DE L'ÏMPERI

Teoria de l'UltraImperi. Anàlisi i plasmació en l'actualitat de les sospites presents a *Imperi* de
Michael Hardt i Antonio Negri

ÒSCAR PARDO VILARDELL

Treball Final de Màster de Filosofia per als Reptes Contemporanis

Universitat Oberta de Catalunya

2023/24.01

Tutor: Andreu Ballús Santacana

Núm. de registre: JBEiBkWs-2023-10-09T07:30:45.323

Empremta digital de l'arxiu: 88-BB-D5-22-71-FF-9B-AC-8F-0E-98-EF-62-9F-02-FB-BC-87-CA-C4-A0-A8-4E-21-50-90-87-13-52-64-43-AF-47-F9-F8-8A-7B-CD-53-92-6F-78-4A-F5-C4-10-F5-7B-5F-88-A6-E7-93-E8-C6-54-09-13-2B-CA-29-AB-24-FB

A la memòria d'Antonio Negri, mort el propassat 16 de desembre de 2023

Un gos gran està aturat a la carretera mentre, confiat, seguint el camí va a parar a sota de les rodes d'un cotxe. La seva expressió pacífica testimonia que normalment està més ben cuidat, que és un animal domèstic al qual no se li fa cap mal. Però els fills de l'alta burgesia, als quals tampoc se'ls fa cap mal, ¿tenen tal vegada una expressió pacífica a la cara? Ells, certament, no estaven pitjor custodiats que el gos que acaba de ser atropellat.

Max Horkheimer & Theodor W. Adorno

Resum

Aquest treball parteix d'un estudi exhaustiu de l'obra *Imperi* (2000) de Michael Hardt i Antonio Negri desvetllant els agents sociopolítics més rellevants i explicant les tesis d'aquests pensadors acompanyant-se de les altres dues obres de la trilogia, *Multitud* (2004) i *Commonwealth* (2009). Conformat el marc teòric de l'Imperi, es traslladen els coneixements assajats fins a l'actualitat, tot cercant les ressonàncies i divergències. Per a fer aquest exercici s'empren reflexions i obres de la filosofia política actual i dades socioeconòmiques d'organismes públics per, en definitiva, confeccionar un discurs filosòfic propi i genuí que lluny de la comparatística, demostrï la fiabilitat i vàlua del que s'ha batejat com «UltraImperi», un concepte que demostra la maximització d'avui dia de tot allò que ja sospitaven Hardt i Negri fa vint-i-cinc anys.

Paraules clau

Imperi, Hardt, Negri, UltraImperi, filosofia política.

Abstract

This essay is based on an exhaustive study of Michael Hardt and Antonio Negri's book Empire (2000), revealing the most important sociopolitical agents and explaining these thinkers' thesis accompanied by the other two volumes of the trilogy, Multitude (2004) and Commonwealth (2009). Once the Empire's theoretical framework is constructed, that knowledge is transferred to this day and age, looking for resonances and divergences. To carry out this exercise, current political philosophy reflections and works, and socio-economic public organisms data are used to, in short, produce a genuine and own philosophical discourse that demonstrates the reliability and value of what has been called «UltraEmpire», a concept that demonstrates today's maximization of everything that Hardt and Negri had suspected twenty five years ago.

Keywords

Empire, Hardt, Negri, UltraEmpire, political philosophy.

Sumari

TAULA D'ABREVIATURES	5
<i>CAPTATIO BENEVOLENTIAE</i>	6
1. INTRODUCCIÓ	6
1.1. JUSTIFICACIÓ DE LA TRIA	6
1.2. METODOLOGIA I OBJECTIUS	8
2. LES SOSPITES DE L'IMPERI	9
2.1. ORIGEN I CONTEXT, DE L'IMPERIALISME A L'IMPERI	9
2.2. TRETS PRINCIPALS	11
2.3. EL PODER, LA SOBIRANIA DE L'IMPERI	12
2.4. L'IMPERI DEL MERCAT MUNDIAL I EL CAPITAL	16
2.5. LA IMMATERIALITAT I LA PRODUCCIÓ BIOPOLÍTICA	18
2.6. LA FI DELS ESTATS NACIÓ	20
2.7. EL PAPER DELS ESTATS UNITS	21
2.8. LES ORGANITZACIONS SUPRANACIONALS	23
2.9. RACISME I MIGRACIONS	24
2.10. LA PARADOXA DE L'IMPERI: OMNICRISI I GUERRA	25
2.11. RESISTÈNCIA I MILITÀNCIA, LA MULTITUD CONTRA L'IMPERI	26
2.12. PROPOSTES CONTRAIMPERIALS	27
3. L'IMPERI AVUI, L'ULTRAIMPERI	29
4. REFLEXIONS FINALS	43
4.1. DIVERSES CONCLUSIONS	43
4.2. LÍNIES D'ESTUDI PER A FUTURES RECERQUES	46
5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	47

Taula d'abreviatures¹

<i>Imperio</i> (Hardt i Negri, 2000)	IMP
<i>Cinco lecciones en torno a Imperio</i> (Negri, 2003)	CIN
<i>Multitud</i> (Hardt i Negri, 2004)	MUL
<i>Commonwealth</i> (Hardt i Negri, 2009)	COM
<i>Declaración</i> (Hardt i Negri, 2012)	DEC
« <i>Empire, twenty years on</i> » (Hardt i Negri, 2019)	TWE

---

¹ Les edicions emprades en aquest treball es detallen a l'apartat: «5. Referències bibliogràfiques».

Captatio benevolentiae

Permetin-me, estimats lectors, prendre la primera persona del singular tan sols en aquesta breu introducció per a deixar clar algun aspecte. Per bé que ho desenvoluparé en el pròxim apartat, en aquest treball no voldré fer un exercici de comparatística *stricto sensu*. Servint-me de tot allò que ofereix l'obra seleccionada, intentaré crear un discurs genuí que versi sobre l'estat i les controvèrsies d'algunes de les temàtiques sociopolítiques d'avui. És la primera vegada que em forçaré a fugir de l'exercici doxogràfic —en el cas que sigui possible—, sobretot als darrers apartats (§ 3 i 4), per procurar fer un text filosòfic volgudament sistemàtic i original. És segurament una tasca que s'hauria d'enaltir més sovint en el món acadèmic, però aquest no és el lloc per a gastar paraules discutint-ho. Així doncs, invoco certa clemència als dards crítics que puguin venir en contra d'aquestes línies. Malgrat que s'agrairan, s'estudiaran i es miraran de respondre amb arguments, tinguin pietat per un autor que entra ara i aquí al camp de la reflexió filosòfica. Segurament hi haurà qui creurà que aquesta mena d'exercici pseudodoxogràfic parteix coix, defensant que cal entrar al món del discurs filosòfic de la mà d'algun cap i casal del pensament. No obstant això, independentment de la vàlua o idoneïtat de les tesis de Hardt i Negri, aquesta ruta per a emprendre el viatge reflexiu és una escollida lliurement, i el que resulta més significatiu, és la que he escollit jo amb llibertat.

1. Introducció

1.1. Justificació de la tria

Aquí pot ser útil retrocedir vint anys i abordar la nostra situació contemporània des d'aquest punt de vista avantatjós.²

Michael Hardt i Antonio Negri (TWE, 84)

A grans trets, l'elecció de la temàtica d'aquest treball pivota sobre tres punts principals: en primer lloc, la primera lectura d'*Imperi* (2000) de Michael Hardt (1960) i Antonio Negri (1933-2023) provoca una sèrie de disparadors en forma d'interrogants que fàcilment es transporten als problemes socials més recents. El vertigen de la societat ultracapitalista d'avui que emergeix dels anys de la pandèmia de la Covid-19, i el domini dels algoritmes

---

² Aquesta traducció al català i totes les que segueixen són meves.

conreadors de *big data*, esdevé una època coberta pel paraigua de la dualitat existencial; d'una banda, la percepció d'un lampedusianisme que ho manté tot inert, homologable a la fi de la història de Fukuyama i, d'altra banda, una època en què el canvi social rupturista pot esdevenir-se en qualsevol moment. Com afirmen Hardt i Negri: «Un llibre filosòfic no és l'indret adequat perquè valorem si el moment de la decisió política revolucionària és imminent. No tenim una bola de cristall ni pretenem llegir les llavors del temps com les bruixes de Macbeth.» (MUL, 406). Tanmateix, sembla que uns anys després es contradiguin a si mateixos citant la hegeliana òliba de Minerva (COM, 44) i assegurant que a vegades la filosofia pot anticipar-se a la història. Sigui com sigui, la petja personal de l'obra *Imperi* i la seva demostrada rellevància acadèmica i social justifiquen totalment el seu ús per a reflexionar sobre l'ara i aquí; què ha passat vint-i-cinc anys després? Segonament, l'argument contextual que justifica la tria és la rellevància en l'actualitat de les idees marxistes, o postmarxistes.³ Estudiosos de l'obra de Marx com David Harvey assenyalen que, malgrat que algunes de les idees marxistes han quedat antiquades, moltes de les seves anàlisis són més vàlides avui que no quan van ser escrites (2017: 11). La metamorfosi de la realitat social, laboral i econòmica continua cercant respostes i, per això, l'ús de Marx sense Marx és una estratègia vàlida.

Ara cal rellegir Marx per fora del marxisme, submergir-lo en la materialitat d'una història que va anar més enllà d'aquest últim, fer-lo dialogar amb desenvolupaments teòrics que el marxisme no va poder, literalment, “contenir” al seu interior, interrogar els seus textos a través de les problemàtiques i de les lluites contemporànies. (MEZZADRA, 2014: 16)

Fruit de la repercussió d'*Imperi*, Negri va compilar a *Cinco lecciones en torno a Imperio* (2003) una explicació de la metodologia que van emprar amb Hardt per a conformar l'obra, juntament amb la resposta a algunes de les crítiques que van rebre. En aquests textos també deixa clara la importància de les idees marxistes per a continuar preguntant-se les realitats socials del segle XXI. Per exemple, ressalta l'abast de la lluita de classes per a provocar el canvi (CIN, 19), la necessitat d'incloure les idees marxistes en la postmodernitat (CIN, 23) i defensa l'actualització i la creació d'una nova *Einleitung* «perquè l'essència del capitalisme (la seva maduresa i estabilització global) ha canviat de manera radical.» (CIN, 193)

---

³ «Si davant la qüestió de saber si Marx i els seus hereus ens han ajudat a pensar i a tractar aquest fenomen, diem que la resposta és alhora *sí i no, sí* en aquest aspecte, *no* en aquest altre, i que si cal filtrar, seleccionar, diferenciar, reestructurar les qüestions, és només per anunciar, de manera molt preliminar, el to i la forma general de les nostres conclusions, és a dir, que *cal assumir l'herència del marxisme*, assumir-ne el més “viu”, és a dir, paradoxalment, allò que no ha deixat de posar sobre la taula la qüestió de la vida, de l'esperit o de l'espectral, de la-vida-la-mort més enllà de l'oposició entre la vida i la mort. Cal reafirmar aquesta herència transformant-la tan radicalment com calgui.» Jacques Derrida, *Espectros de Marx. El estado de la deuda, el trabajo del duelo y la nueva Internacional*. Madrid: Editorial Trotta, 2013. p. 67.

Sumàriament, el tercer motiu que vindica la consecució d'aquest treball és totalment personal. La intenció, una vegada finalitzat aquest màster, és continuar amb uns estudis de doctorat que voldran tractar tangencialment algunes de les idees que aquí s'exposaran fent ús d'una metodologia parcialment similar. Per tant, aquest TFM esdevindrà un pas previ idoni.

1.2. Metodologia i objectius

De la mateixa manera que Hardt i Negri proclamen al prefaci d'*Imperi* (IMP, 18), el present treball també necessitarà un enfocament multidisciplinari. És per això que, en línies generals, la metodologia que s'emprarà consta de dos moviments: primerament, es partirà d'una lectura activa de la trilogia de l'*Imperi* i de la resta d'obres d'ambdós autors, de manera que es detallin tots els elements més rellevants. S'exposaran amb l'ajuda de les obres que Hardt i Negri destaquen i citen reiteradament: Debord, Foucault, Arrighi, Deleuze i Guattari, entre altres. Conseqüentment, es presentaran les temàtiques d'*Imperi* classificades de manera arbitrària però funcional, és a dir, per bé que tots els elements ressonen entre ells, s'ha optat per a separar-los per tal de poder radiografiar-los acuradament. Deixant clar que els punts més predominants són el poder i el capital, també s'ha cregut convenient versar sobre altres aspectes rellevants: la immaterialitat, els estats nació, les organitzacions supranacionals, les migracions, la crisi, la guerra, la multitud i la resistència.

En segon lloc, es confeccionarà un text propi basat en les tesis d'*Imperi* combinades amb la lectura de la selecció d'obres recents de caràcter postmarxista, i també amb dades socioeconòmiques i polítiques actuals. Es voldrà donar una resposta a la problemàtica social d'avui en matèria de sobirania, poder, mercat, món laboral, conflicte i possibilitat de canvi. Com s'ha dit, es fugirà necessàriament de l'exercici comparatístic i doxogràfic. En certa manera, aquesta maniobra ja fou efectuada pels mateixos autors l'any 2019 a l'article «*Empire, twenty years on*» i per bé que resultarà un treball de molta utilitat, es vetllarà per anar un pas més enllà. Per a reforçar més aquesta metodologia, seran aquests aspectes tractats sobre l'Imperi els que ajudaran a confeccionar, el que aquí ja es pot avançar, «la teoria de l'UltraImperi»; igual que amb Marx, es farà ús de Hardt i Negri sense Hardt i Negri. Per consegüent, avançada la tesi principal d'aquest treball, amb l'afegiment del prefix que indica la maximització —«més enllà»; «més que»; «en un grau excessiu»— s'argumentarà i

reflexionarà sobre la idea que bona part del qual aquests autors varen dir fa més de dues dècades avui encara és ben vigent i perviu de manera incrementada.

2. Les sospites de l'Imperi

2.1. Origen i context, de l'imperialisme a l'Imperi

D'entrada, cal dir que el títol del treball és inexacte. La redacció d'*Imperi* va concloure l'any 1997 (CIN, 12), i la seva publicació per part de Harvard University Press fou durant l'any 2000. Per tant, aquest 2024 es compleixen vint-i-set anys de la seva redacció i vint-i-quatre de la seva publicació; per arrodonir s'ha decidit encapçalar el text amb la referència al quart de segle. Malgrat que no fou la primera obra escrita a quatre mans per ambdós autors, sí que fou la que va tenir més repercussió. Žižek afirma que «si aquest llibre no s'hagués escrit, algú hauria d'inventar-lo» (IMP, Contraportada). És particularment interessant com en cada llibre de la trilogia, els autors sempre deixen clar el seu context històric. Per exemple, a *Imperi* diuen: «vam començar a escriure aquest llibre bastant després de la fi de la guerra del golf Pèrsic i el vam completar bastant abans que comencés la guerra de Kosovo» (IMP, 19). Amb aquesta maniobra ja traspua la metodologia que ambdós usen a les tres obres, encara que *Multitud* (2004) sigui més pragmàtica i *Commonwealth* (2009) sigui més filosòfica, creen el seu sistema a partir de fets concrets contrastats amb dades empíriques; conformen una definició general a partir de les intuïcions materialistes centrades en factors determinats (CIN, 11). D'aquesta manera, l'estructura d'aquests textos pot semblar caòtica, saltant i connectant conceptes i fets constantment. Malgrat això, els elements que sobresurten són els que es repassaran en els subapartats d'aquesta secció: poder i sobirania, mercat mundial i capital, immaterialitat i producció biopolítica, estats nació i els Estats Units, les organitzacions supranacionals, les migracions i el racisme, les paradoxes de l'Imperi i les propostes contraimperials encapçalades pel concepte «multitud». Davant de la constatació que «L'imperi s'està materialitzant davant dels nostres propis ulls» (IMP, 13), Hardt i Negri sembla que es vegin empesos a crear aquesta obra per a il·luminar o alertar a la civilització. Més endavant, en una de les seccions personals que tanquen cadascun dels capítols —textos en cursiva—, sembla que es confessin sense embuts:

No, no som anarquistes, sinó comunistes que hem vist quanta repressió i quanta destrucció van provocar els grans governs liberals i socialistes. Que veiem com tot això és recreat en el govern Imperial. (IMP, 371)

No obstant això, tot i conformar una sèrie de textos que tracten temàtiques molt concretes, per exemple, analitzant al detall la Primavera Àrab o el 15M (DEC, 12) o fent propostes molt concretes (§ 2.12), al capdavall, les intencions de Hardt i Negri a *Imperi* són filosòfiques i reflexives (MUL, 19). Per això encara pren més cos la idea genuïna de crear el discurs de l'UltraImperi, defensant la idea que la filosofia no ha de solucionar problemes, sinó assenyalar tot el que pot causar-ne i tot el que sense el martell filosòfic es donaria per immòbil i establert.

Entrant en matèria, cal situar la primera alerta en la terminologia tractada. Per què fer ús del mot «Imperi» quan fàcilment pot confondre's amb «imperialisme»? Són plenament conscients d'aquesta ambivalència, i basen la seva elecció en la tradició semàntica heretada de la paraula que es remunta a l'antiga Roma (IMP, 30). «Imperi» els és útil perquè simbolitza la magnificència i la mida de tot el conjunt d'idees que defensen.⁴ Abraça tota la civilització i fuig necessàriament de l'imperialisme dels estats nació moderns creant una «forma essencialment nova de domini.» (IMP, 166) Aquest trànsit de l'imperialisme a l'Imperi s'origina des de la fi de la Segona Guerra Mundial tornant-se irreversible amb moviments com el Maig del 68 o la lluita d'alliberament vietnamita (CIN, 45). Assenyalat aquest procés de canvi de model, aquí ja resulta convenient ressaltar l'obra *El largo siglo XX* (1994) de l'economista i sociòleg Giovanni Arrighi (1937-2009), atès que és reiteradament citada a *Imperi*⁵ i serà també molt útil per a desenvolupar tot aquest treball.

L'Imperi només pot concebre's com una república universal, una xarxa de poders i contrapoders estructurats en una arquitectura sense fronteres i inclusiva. Aquesta expansió imperial no té res a veure amb l'imperialisme ni amb aquells organismes d'Estat concebuts per conquerir, saquejar, cometre genocidi, colonitzar i imposar l'esclavitud. A diferència d'aquests imperialismes, l'Imperi estén i consolida el model de poder en xarxa. (IMP, 187)

Per tant, partint dels dos fets clau que van conformar la modernitat, la creació del sistema dels estats nació i la formació d'un sistema capitalista global (ARRIGHI, 2009 [1994]: 7), l'Imperi simbolitza un canvi d'era efectiu; un pas més. Dit sumàriament, Hardt i Negri assenyalen múltiples causes: la desaparició dels grans relats de la mà de la postmodernitat

---

⁴ Al llarg de la trilogia d'Imperi, Hardt i Negri citen en diverses ocasions les obres escrites a quatre mans per Gilles Deleuze i Félix Guattari. A *l'AntiÈdip*, apareix un ús del terme «imperi» que ressona molt amb la semàntica que fan servir Hardt i Negri; qui sap si van inspirar-se a partir d'aquí. «En principi, la formació bàrbara despòtica ha de ser pensada en oposició a la màquina territorial primitiva, i s'estableix sobre les ruïnes: naixement d'un imperi. En realitat, però, podem captar el moviment d'aquesta formació quan un imperi se separa d'un imperi precedent; o fins i tot quan sorgeix el somni d'un imperi espiritual, on els imperis temporals cauen en la decadència.» (1985[1972]: 200)

⁵ És particularment interessant com al postfaci de la segona edició de *El largo siglo XX*, Arrighi cita *Imperi* de Hardt i Negri criticant la interpretació poc exacta que van fer aquests autors de la seva obra. (2009 [1994]: 463)

(MUL, 227), la descentralització del poder a causa de la fi de l'eurocentrisme (IMP, 90, 106), l'adveniment del postcolonialisme i altres moviments d'alliberament (IMP, 269), en definitiva, tota una sèrie de punts que remetent al pas de la transcendència a la immanència (IMP, 376, 378, 394; COM, 22-24). La política emergeix a la superfície i per molt que la realitat es percebi cada vegada més etèria, tant per l'explosió tecnocientífica del segle XX com pels mitjans de comunicació de masses, les decisions són reals i afecten la vida; parafraçant a Foucault, sobresurten les tensions entre el poder de la biopolítica i el biopoder. Abans de cloure aquest apartat i entrar de ple als trets de l'Imperi, val la pena afegir que ambdós autors destaquen que aquesta nova època encara no ha succeït plenament. La civilització es troba en un període d'«interregne» (COM, 227) on «la forma de l'ordre global ha canviat irreversiblement. Avui vivim en un període de transició, un interregne on el vell imperialisme ha mort i el nou Imperi encara està sorgint.» (*ibíd.*)

2.2. Trets principals

Primerament, cal interpretar l'Imperi com un domini sense fronteres; «sense límits» (IMP, 16). Les fronteres dels estats nació de la modernitat són cada vegada més permeables (IMP, 155), la globalització ha provocat que les distincions de la tradició moderna com nord-sud, Primer món-Tercer món o centre-perifèria s'hagin diluït (IMP, 358). Malgrat poder reconèixer certes ciutats i indrets on es concentren diversos organismes de poder, les separacions entre interior i exterior o local i global s'han desfet. Per això, els autors defineixen l'Imperi com un «no-lloc» (MUL, 130). Estirant aquest fil, es desvetllen dues característiques més: primerament, la universalitat imperial (IMP, 39) fruit de l'expansió dels mitjans de comunicació i del naixement d'internet i les xarxes socials de la web 2.0 i, en segon lloc, una característica profundament ambivalent, el pas del poder central al poder en xarxa: «*La forma de xarxa s'imposa en totes les facetes del poder, estrictament des de la perspectiva de l'eficàcia de govern.* [en cursiva a l'original]» (MUL, 89) que conviu amb un poderós sistema jeràrquic encarregat de produir legitimitat i tota la sèrie de consensos socials que assegurin i difonguin el domini imperial (IMP, 33). Aquí la idea de xarxa és innegablement hereva del rizoma de Deleuze i Guattari (1980).

L'Imperi vol saltar-se el règim històric instal·lant la idea de perpetuïtat; així són les coses i així seran sempre (IMP, 16, 85). Endemés, regula tot allò que conforma la naturalesa humana, el seu objecte de domini són totes les accions i les subjectivitats (IMP, 219). Ho aconsegueix

vetllant per la creació d'un buit ontològic, Hardt i Negri ho assenyalen mitjançant el triple imperatiu imperial: inclusió, diferenciació i administració (IMP, 218-222). Un primer moviment que crea la il·lusió d'acceptació, garantint una suposada heterogeneïtat i llibertat per, en darrer terme, mantenir tota la realitat controlada sota una densa burocràcia. Justament, aquesta suposada flexibilitat és una de les facultats més punyents del domini imperial. L'Imperi es forma sobre la base de la força i la capacitat de poder usar-la en nom de la justícia i la pau (IMP, 35; 188). Adquireix aquest principi sostenint-se en un positivisme jurídic i un dret natural que destaca l'estat originari de pau entre civilitzacions. Dit amb altres paraules, l'era de les grans guerres de l'imperialisme ha finalitzat i s'ha instal·lat la guerra permanent i «glocal» basada en la por al terrorisme. Pel que fa al sistema econòmic, és convenient ressaltar dues nocions bàsiques que seran desenvolupades més endavant. D'una banda, el control que el capitalisme té sobre totes les accions i mercats: «Avui quasi tota la humanitat està absorbida, en major o menor grau, en la trama de l'explotació capitalista o sotmesa a ella.» (IMP, 64) i, d'altra banda, la immaterialitat que ha adquirit la producció. Una producció que Hardt i Negri descriuen com a biopolítica, on cada vegada el món laboral genera artefactes menys palpables centrats en la comunicació, les idees o els afectes, i on conceptes que la modernitat mantenia estancs com el lloc de treball o la jornada laboral es desdibuixen de manera creixent. Abans de cloure aquesta secció convé ressaltar un altre tret, ultra les posicions més escèptiques i pessimistes, Hardt i Negri situen la lluita de classes marxista al centre i li continuen atorgant el poder transformador. Sorgeix aquí una nova dualitat, L'Imperi té com a enemics a la resistència dels oprimits que encarna la multitud, però a la vegada ha de garantir la seva existència (IMP, 256); sense aquest contrapès mai s'hauria passat de l'imperialisme a l'Imperi ni aquest podria garantir la seva pervivència.

2.3. El poder, la sobirania de l'Imperi

Per iniciar aquest punt essencial de l'anàlisi, convé dir que Hardt i Negri són conscients de la visió conspiranoica que pot adquirir la seva teoria imperial global (IMP, 345). No obstant això, fugen totalment de les imatges més o menys populars referents al govern mundial encarnat per una sèrie de senyors en una taula, clubs Bilderberg, o un *Big Brother* controlant-ho tot. Ara bé, seguint a Debord i Jameson, reconeixen que tot i la seva mala premsa, la teoria de la conspiració és un «mecanisme tosc, però afectiu per a aproximar-se al funcionament de la totalitat» (IMP, 346). Dit això, la sobirania de l'Imperi no té cap Roma, malgrat prendre les formes antigues de concertació de poders, té una sobirania virtual i

discontínua (IMP, 60; 360; CIN, 94). Regint-se per les intuïcions foucaultianes, l'Imperi conforma el pas de la societat disciplinària a la societat de control.⁶ En les societats disciplinàries els mecanismes de control eren encara rígids, centrats en institucions tancades com la presó, el manicomi, la fàbrica o la família. Amb la societat de control es passa a una realitat biopolítica i flexible que intervé en tot: «El poder s'expressa com un control que s'enfonsa a les profunditats de les consciències i els cossos de la població i, a la vegada, penetra en la totalitat de les relacions socials.» (IMP, 45) Per tant, com s'ha dit més amunt, aquesta metamorfosi representa un pas més cap a la immanència (IMP, 351), es derroquen els murs de la transcendència de la modernitat i neix un poder que impacta sobre la subjectivitat de cada individu, tornant-lo «híbrid i mal·leable.» (IMP, 353). Aquest canvi és el producte d'un seguit de reivindicacions llibertàries, feministes, laborals, etc. nascudes amb la guerra del Vietnam i el Maig del 68 i, precisament, l'Imperi és la contraposició sobirana a aquestes resistències (IMP, 298). El nou sistema imperial és la constatació, una vegada més, de l'existència de dominants i dominats, i els contrapesos que perviuen entre ells dependents del grau de submissió o de consentiment (MUL, 80).

En un altre ordre de factors, L'Imperi té el dret d'intervenció sobre un territori. A través del control del poder policial i jurídic exerceix aquesta potestat fent ús d'una legitimitat autocreada per a imposar la pau (IMP, 32-37). Per bé que s'aprofundirà més sobre aquesta qüestió (§ 2.10), aquí ja es pot avançar que l'Imperi crea la guerra justa i permanent (IMP, 56). Gairebé sempre orquestrades pels Estats Units, autovalidant-se en l'autoritat històrica i en la legitimitat rebuda amb la victòria en les grans guerres, es dicten guerres —mal anomenades «intervencions»— unilateralment en territoris proclamant la lluita contra els terroristes; un mot resultat «d'una vulgar reducció conceptual i terminològica que té les seves arrels en una mentalitat policíaca.» (IMP, 58). Ras i curt: la guerra és l'instrument de legitimitació de l'ordre global imperial (MUL, 120). Malgrat que se'n parlarà més al pròxim apartat, Hardt i Negri també estableixen que la sobirania imperial cada vegada amalgama més els seus poders, és a dir, política i capital coincideixen més en els objectius i en els mitjans per a assolir-los.

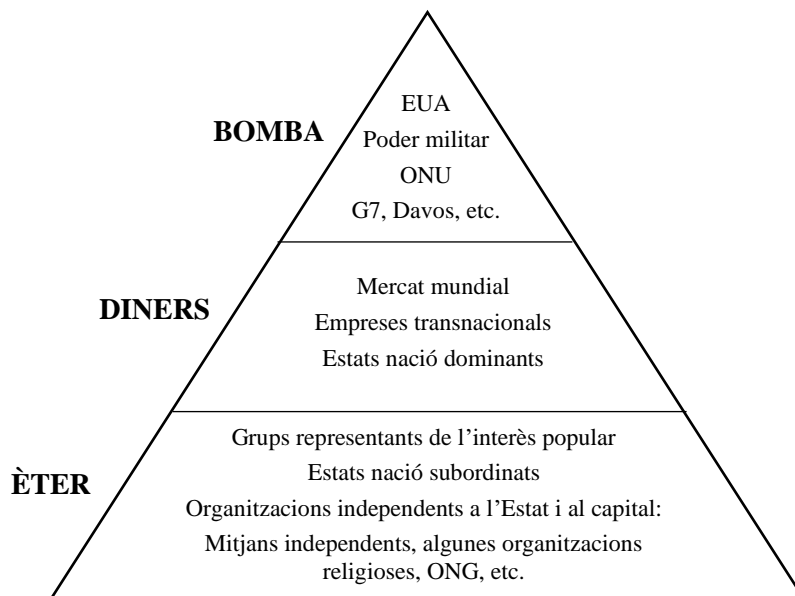
A l'Imperi, en suma, es forma finalment una espècie de concert o convergència de les diverses formes de poder, de la guerra, de la política, de l'economia i de la cultura, que configuren un estil de producció de la vida social totalment, és a dir, d'una forma de

---

⁶ Gilles Deleuze efectua una argumentació sobre aquest aspecte a: Gilles Deleuze (1990), «Post-scriptum sobre las sociedades de control», *Polis Revista Latinoamericana*, 13, 2006, p. 1-7 (publicat originalment a: *L'Autre Journal*, N° 1, 1990)

biopoder. Dit d'altra manera, diríem que a l'Imperi, el capital i la sobirania tendeixen a superposar-se completament. (MUL, 380)

Després d'haver definit «el què», convé fixar-se particularment en «el qui». En aquest aspecte, Hardt i Negri retornen a la distinció clàssica de Polibi (IMP, 337), establint l'existència d'una jerarquia funcional en forma de pinacle, distribuïda entre la unitat monàrquica representada per la força, una aristocràcia encarnada per les empreses transnacionals i els estats nació dominants, i una democràcia formada per la resta d'estats nació dominats i altres organismes de representació de la societat civil. Per a interpretar millor la seva idea, s'ha confeccionat la següent figura:

Consideren que a la part superior hi ha el domini dels Estats Units perquè tenen l'hegemonia de l'ús de la força; esdevenint «una superpotència que pot actuar sola» (IMP, 332), amb la connivència de l'Organització de les Nacions Unides i altres grups de poder sorgits després de la Segona Guerra Mundial com l'FMI. El segon bloc és la part que controla el mercat i certs estats nació dominants considerats gestors territorials. Les relacions entre aquests dos actors són la corretja de transmissió, els que «capten i distribueixen els fluxos de riquesa des del poder global i cap a ell, i disciplinen a les seves pròpies poblacions en la mesura que encara puguin fer-ho» (IMP, 333-334). En darrer terme, la base de la piràmide és la que abraça tots els col·lectius subordinats, els representants de la multitud. Van des dels estats nació dominats fins a grups organitzats de la societat civil, religiosa, organitzacions no governamentals, etc. Hardt i Negri atorguen a cada franja de poder el seu mitjà: la part

superior compta amb la bomba, un objecte que representa tot el conjunt d'armes termonuclears (IMP, 366), plasmant l'entelèquia de la fi de la vida humana; aquí l'estat nació de la modernitat que disposava de la legitimitat de la força s'ha vist superat per un Imperi que té la força de la vida i la mort. La franja central té els diners com a instrument de control absolut del valor. «Els diners són l'àrbitre imperial» (IMP, 367). Finalment, l'èter inclou totes les comunicacions, accions culturals i relacions de la tercera franja, la més àmplia. L'educació i la cultura són les eines que té la multitud per a revelar-se i les que el poder lluita per a controlar (IMP, 368). Cal deixar clar, que aquests mitjans no compten ni amb una única localització acotada ni amb un únic individu o grup d'individus concrets que ho controlin, són part de la xarxa de poder imperial; flexible, estratificada i global.

Per a tancar aquest capítol convé fixar-se en el que els autors diuen sobre l'estat de la democràcia i l'espectre ideològic. En el tombant de segle, el liberalisme ja és impossible; «un cadàver fred i exsangüe» (MUL, 314). Els estats nació ja no tenen el poder suficient per a controlar les grans corporacions, la privatització de serveis públics és la tònica habitual i els governs viuen sota els designis del capital de les empreses transnacionals. «Neoliberalisme és el nom que sol donar-se a aquesta forma política econòmica estatal» (MUL, 321). Per a regular les tensions entre el capital i la força de treball, els estaments polítics han aplicat el que s'ha anomenat «socialdemocràcia» (COM, 277). Malgrat això, per Hardt i Negri és també un mètode fallit que no ha tingut en compte la nova producció immaterial i biopolítica de finals del XX. És particularment interessant contraposar les quatre posicions ideològiques que Michael Hardt desenvolupava a finals de segle XX: socialdemòcrata, cosmopolitisme liberal, demòcrata capitalista i conservador tradicionalista (CIN, 16-19), amb les que, una dècada després, ambdós autors afirmen que el neoliberalisme ha creat (DEC, 17-36): l'endeutat, el mediatitzat, el «segurititzat» i el representat. S'albira clarament quines doctrines ideològiques són les que han dominat en el que ha transcorregut de segle XXI. Ja a *Imperi* també assenyalen els fonamentalismes com un dels perills de la nova realitat política (IMP, 167) i, uns anys més tard, van un pas més enllà deixant clar que no només s'han de relacionar els fonamentalismes amb l'islamisme radical: el sistema imperial també ha convertit altres «ismes» com l'economicisme, en veritables corrents extremistes (COM, 48-50). La crisi de la democràcia, per tant, respon al fet d'intentar regir-se per un sistema creat en la modernitat que a inicis de segle XXI en l'Imperi global, ja ha perdut tot el sentit (MUL, 273). Aposten per reinventar la noció de «democràcia» creant

«noves formes i pràctiques institucionals adequades a la nostra era global.» (MUL, 275); la democràcia representativa ja no és possible o si més no, cal establir una nova democràcia que superi el paradigma representatiu (MUL, 293).⁷

2.4. L'Imperi del mercat mundial i el capital

Marx i Engels ja versaven sobre el *Weltmarkt* a *La ideologia Alemana* ([1845] 1974: 39) i Marx n'aprofunda als *Grundrisse* assegurant que «La tendència a crear el mercat mundial està continguda directament a la mateixa idea de capital. Qualsevol límit (*Grenze*) se li presenta com una barrera a superar» ([1857] 1989: 360).⁸ Seguint l'estudi d'Arrighi, se situa l'origen del mercat mundial en el sistema fruit de la Pau de Westfàlia (1648) que desembocaria en l'hegemonia de l'imperialisme britànic i la creació d'aquesta «entitat metafísica» (ARRIGHI, 2009 [1994]: 73). A través d'una sèrie d'acords de lliure comerç, com el tractat anglofrancès Cobden-Chevalier (1860), s'instauraria un sistema de mercat global d'enorme circulació de béns i plusvàlues fent créixer el poder del capital fins a uns límits mai vistos. Amb els triomfs en les grans guerres, l'any 1947 els Estats Units es convertirien en dominadors d'aquest mercat propulsant-lo exponencialment amb l'Acord General sobre Aranzels Duaners i Comerç (GATT) (*ibíd.* 92). Per Hardt i Negri, el mercat global ha conformat una ideologia pròpia basada en la circulació, la mobilitat, la diversitat i la barreja (IMP, 170), posant fi als mercats i tecnologies nacionals, derruïnt fronteres i, en definitiva, definint la sobirania de l'Imperi (IMP, 211). El mercat mundial capitalista es va establir amb més importància a les zones i regions de l'antic imperialisme, imposant un model jeràrquic i expandint el sistema disciplinari d'organització laboral (IMP, 274-275). Ambdós autors també defensen que molts individus van obtenir certa emancipació salarial (*ibíd.*), fet que, d'una banda, va estratificar encara més la població per classe i, d'altra banda, va desencadenar una gran mobilitat de grups de proletariat d'un territori a un altre diluint encara més les fronteres dels estats nació. Els controladors d'aquest mercat mundial extreïen sovint les matèries que necessitaven de territoris que encara no formaven part d'aquest sistema i, lluny d'incorporar-los, els mantenien sota el seu domini i condicions; posen com a exemple les extraccions mineres del Perú i Sud-àfrica (IMP, 247). Així doncs, aquí es dibuixa una nova ambivalència imperial: «El mercat mundial homogeneïtza els territoris i a la vegada els

---

⁷ Dedicuen tota la primera part de la seva darrera obra escrita conjuntament, *Asamblea* (2017), a tractar aquesta temàtica. Michael Hardt i Antonio Negri (2017), *Asamblea*. Madrid: Ediciones Akal. p. 23-52.

⁸ Citat també per Hardt i Negri (IMP, 258)

diferència, traçant així una nova geografia del globus.» (IMP, 333). Hardt i Negri defineixen el domini del mercat mundial versant sobre el naixement d'una nova *lex mercatoria* (CIN, 66; MUL, 202): la conformació d'un sistema jurídic dens format per grans gabinets internacionals i promulgat per les corporacions transnacionals i el beneplàcit dels governs neoliberals. Aquí es pot assenyalar una contradicció del neoliberalisme que ressalten ambdós autors a *Imperi*: resulta paradoxal com des d'aquesta ideologia es lluita en contra del control de l'estat, quan és aquest qui els ho ha venut o cedit tot. Per Hardt i Negri estan sent «hipòcrites i també ingrats» (IMP, 370) perquè sense aquestes transaccions, el sistema capitalista es trobaria en una situació ben diferent. Recollint-ho tot, constaten que «res s'escapa dels diners» (IMP, 53). Contràriament a les tensions que el capital vivia en la modernitat enfrontant-se amb els organismes sobirans que tant podien obstaculitzar com impulsar el seu desenvolupament, en l'Imperi tot es troba supeditat al capital i a la seva acumulació; «la transcendència de la sobirania moderna topa així amb la immanència del capital.» (IMP, 349). El capital ha penetrat en tot, explota tota la realitat de l'existència humana: els cossos, les ments, les relacions i les comunicacions, la vida en si mateixa s'ha posat al servei del capital (DEC, 19). Aquest fet ha portat a definir el sistema com a «capitalisme cognitiu» (DEC, 68) un concepte fixat completament a partir de l'abandonament de la base metàl·lica del sistema monetari en els inicis de la dècada del 1970 (HARVEY, 2017: 86) possibilitant la circulació del capital fictici sense límits materials.

Seguint la metodologia de l'apartat anterior, ara convé parlar breument sobre qui controla el capital o qui, històricament, ha acumulat més capital. Per fer-ho cal situar els orígens en els quatre cicles d'acumulació d'Arrighi. Dit molt escadusserament: un primer període de més de dos-cents anys durant els segles XV, XVI i XVII dominat per les ciutats estat italianes, sobretot per la República de Gènova, i l'Imperi Espanyol; seguit de les Províncies Unides holandeses del segle XVIII, el XIX britànic i el XX estatunidenc (ARRIGHI, 2009 [1994]: 257-260). Lògicament, aquesta no és una periodització estanca i els diversos dominadors s'encavalquen experimentant múltiples processos d'auge i crisi. Partint d'aquests cicles acumulatius d'hegemonia capitalista, Hardt i Negri se centren en el domini dels Estats Units i l'estratifiquen amb les següents tres fases: Una primera des de 1870 fins a la Primera Guerra Mundial, on domina la gran indústria manufacturera (CIN, 51-52), una segona que dura fins a 1968 on l'estat esdevé intervencionista amb el New Deal, el keynesianisme, i el sistema laboral comença a tornar-se abstracte fruit del taylorisme i el fordisme (CIN, 54), i una tercera

fase que és la que ells examinen al detall i on situen l'origen de l'Imperi i el seu context actual. A partir dels anys setanta es produeixen múltiples canvis disruptius, a saber, la cultura postmoderna, l'obrerisme social, l'individualisme, la creixent immaterialitat de la producció, etc. Aquí s'atura per ara aquesta incursió sobre qui té el control del capital, tanmateix, es reprendrà en la secció dedicada a l'UltraImperi (§ 3), precisament per a reforçar aquesta noció en les acumulacions de plusvàlua que existeixen avui dia.

Per tancar aquest apartat, convé reproduir una darrera reflexió que també es fan Hardt i Negri a *Imperi*: si el capital i la seva acumulació són els culpables, dient-ho de manera trivial, de tots els mals, per què cada vegada gaudeix de més implementació i força? (IMP, 293) Els autors donen tres respostes diferents: una primera versant sobre el fet que el capital ja no és imperialista, una segona que defensa que els límits dels recursos encara estan lluny d'esgotar-se i una tercera que proclama que el que fa el capital és fagocitar-se a si mateix, escurant aquells territoris que ja semblaven esgotats. En qualsevol cas, defensen que les lluites i inclinacions del proletariat continuen marcant les decisions i metamorfosis que pren el capital (IMP, 291). L'Imperi ha conformat també un nou proletariat (IMP, 73) que tot i els diversos canvis que ha experimentat, els quals s'exploraran en el pròxim apartat i més endavant (§ 2.11), continua sent el vector principal de transformació; el poder imperial s'adapta a allò que la multitud designa mitjançant la lluita de classes.

2.5. La immaterialitat i la producció biopolítica

Havent tractat els dos pilars de l'Imperi, poder i capital, aquí comencen una sèrie de punts que seran més breus, però que també resultaran d'importància. Si una idea és recurrent a *Imperi*, és la immaterialitat de la realitat amb les seves nocions, causes i conseqüències. Aquest apartat se centrarà en dos elements: d'un costat, la idea general de la immaterialitat en la civilització imperial i, de l'altre, la perspectiva cada vegada més etèria del camp econòmic i laboral. Producte de la postmodernitat, la realitat esdevé cada vegada més immaterial, «espectaculativa» dit amb el vocabulari de Debord. Ara amb les paraules de Hardt i Negri: «inclou relacions socials, sistemes de comunicació i d'informació i xarxes afectives.» (IMP, 281); aquests nous poders intangibles s'escampen per la civilització imperial teixint una nova realitat relacional (IMP, 386). Malgrat que l'any 1997 encara es trobava a les beceroles, ambdós autors ja assenyalen l'invent d'internet com el màxim exponent d'aquesta existència en forma de xarxa descentralitzada (IMP, 322). Tanmateix,

també argumenten que aquest poder immaterial és controlat per un model oligopòlic en xarxa (IMP, 323); un nombre molt reduït d'empreses controlen la realitat comunicativa i cultural (IMP, 173), deixant clar que la immaterialitat tampoc s'escapa de la privatització capitalista (MUL, 220-221). Abans d'entrar en la immaterialitat del món laboral i econòmic, cal afegir el paper rellevant que ha passat a tenir l'opinió pública. Els mitjans de comunicació poden tenir la clau en la generació d'un relat concret que afavoreixi una posició ideològica (MUL, 302-303). Malgrat que li treguin importància en el camp de la representació democràtica, sí que li donen molt pes en la generació de «subjectivitat, el que el converteix [el relat] en un element central de la producció biopolítica» (*ibíd.*)

Inevitablement, la immaterialitat de la realitat ha impactat sobre el món laboral i econòmic. El capítol 13 d'*Imperi* va dedicat a argumentar la immaterialitat de la producció. Si en la modernitat es va passar de la predominança del primer sector al segon, en la postmodernitat la preponderància és pel tercer sector (IMP, 303). En general, els oficis d'aquest sector són més flexibles, extremadament mòbils i es troben dominats per la informàtica, la comunicació, les idees, el coneixement, la imatge, les relacions i els afectes.

Tota l'activitat econòmica tendeix a situar-se sota el domini de l'economia informàtica i a patir les transformacions qualitatives que aquesta li imposa. Les diferències geogràfiques dins de l'economia global no són signes de la copresència de diferents etapes de desenvolupament, sinó que són línies de la nova jerarquia de producció global (IMP, 311).

Com que aquesta nova producció transcendeix la materialitat i impacta sobre la vida, la cultura, la societat i la política, Hardt i Negri la bategen com a «producció biopolítica» (MUL, 124, 177). També deixen clar que malgrat que el treball material del sector industrial continua sent rellevant, la seva hegemonia s'ha vist desplaçada per l'immaterial, rebent els seus efectes centrats més en el valor qualitatiu que no quantitatiu (MUL, 261). D'igual manera, la força de treball continua sent física. El treballador té i fa ús del seu cos per a efectuar la feina; és el producte el que esdevé cada vegada més immaterial (MUL, 137). Tot i aquesta constatació, la informatització i la revolució comunicativa deixen a l'obrer cada vegada més apartat del resultat final (IMP, 315). Hardt i Negri categoritzen el treball immaterial en tres tipus: la producció industrial informatitzada, els oficis centrats en les tasques analítiques i simbòliques, i el treball basat en la producció i manipulació dels afectes que impliquen el contacte humà (IMP, 316-317). De la mateixa manera que la sobirania de l'Imperi no té cap Roma, la producció immaterial no requereix cap complex territorial enorme, els productors biopolítics poden comunicar-se i relacionar-se remotament

conformant una realitat electrònica i un mercat digital global. Malgrat que existeixin regions de poder, «des de Wall Street un no veu el patiment de cada treballador en la producció de valor» (DEC, 21). Per a cloure aquest punt, una vegada més, els autors versen sobre les potencialitats subversives d'aquesta nova producció biopolítica. Tenint en compte les tensions que es desvetllen entre biopolítica i biopoder (COM, 72-74), la nova realitat immaterial permet una nova cooperació entre treballadors, la possibilitat de viure autònomament respecte del poder del capital i una possible organització en xarxa que es desfaci de la jerarquia immòbil que persisteix des de la societat de la modernitat (COM, 354).

2.6. La fi dels estats nació

Negri deixa clar que la crisi dels estats nació és palpable: «la crisi de l'Estat nació està en curs. I encara que no es vulgui parlar del final, s'haurà de dir que l'Estat nació ha perdut alguna de les seves prerrogatives essencials.» (CIN, 14) L'any 2002 en un diàleg amb Danilo Zolo, Negri afirma que l'estat nació és «una ideologia falsa i nociva» (CIN, 31), argumentant que després de les desgràcies de les grans guerres, amb els bombardejos de Dresde i Hiroshima o els camps de concentració, aquest sistema va esdevenir fallit. Tanmateix, en la trilogia de l'Imperi també deixen clar en diverses ocasions que l'adveniment de l'Imperi no ha suposat la fi absoluta dels estats nació, sinó la seva transformació i pèrdua de poder sobirà (CIN, 93-95; MUL, 193). A *Imperi* es fixen en l'origen dels estats nació reflexionant a partir d'estudis clàssics com els de Vico i Herder (IMP, 119-120) i distingint entre els esmunyedissos conceptes de «nació», «poble» i «estat». Aquí no hi ha espai per a ocupar-se d'aquesta temàtica, però pel que s'està treballant, convé situar l'origen dels estats nació moderns a partir de la Revolució Francesa, amb la construcció de la identitat nacional dels territoris europeus rebent la legitimació d'un Estat sobirà. Aquest seguit de comunitats imaginades (ANDERSON, 1983) són nacions que passen a representar un subjecte polític independent (IMP, 125); «Tota la cadena lògica de representació podria resumir-se de la següent manera: el poble representa a la multitud, la nació representa al poble i l'Estat representa a la nació» (IMP, 152). Dit això, la crisi dels estats nació d'occident se situaria en les primeres concessions de drets d'autodeterminació als territoris colonials d'Àsia i Àfrica, combinada amb les dures restriccions imposades en matèria econòmica (ARRIGHI, 2009 [1994]: 398). Aquests «quasiestats» (*ibíd.* 97) desvetllarien la crisi de l'hegemonia eurocèntrica fins a arribar a la crisi de la sobirania que l'Imperi els ha imposat. «Des de l'Índia a Algèria i des de Cuba a Vietnam, *l'Estat és el regal enverinat de l'alliberament*

nacional [en cursiva a l'original]» (IMP, 152). L'altre motiu que explicaria la fi dels estats nació vindria en l'equiparació entre capital i Estat. Des de l'origen, el sistema capitalista sempre ha mantingut tensions amb el poder estatal, però amb la ruptura amb el fordisme-keynesianisme, el poder del capital financer va sobrepassar el de l'estat nació (HARVEY, 1989: 145). La globalització, la gestació de diverses organitzacions supranacionals i la hipercomunicació també han provocat la pèrdua d'hegemonia nacional. L'Imperi és una societat cosmopolita que imposa els drets i deures supranacionals als ja antics territoris nacionals (IMP, 37). Les línies de les fronteres de la modernitat ja no marquen la jerarquia entre les nacions, ara són determinades per «límits fluïts infra i supranacionals» (IMP, 357). Les distincions jeràrquiques ja no tenen sentit quan conviuen de costat estaments de població profundament desiguals. A pocs carrers o barris de distància, habiten classes multimilionàries amb individus en la indigència, tots de manera interconnectada creant una situació de perill social permanent i la imposició d'una sèrie d'aparells de control que «asseguren la separació i garanteixen el nou ordenament de l'espai social» (IMP, 358). Malgrat que es podria desenvolupar a continuació, si es versa sobre els estats nació durant l'Imperi, la petja dels Estats Units requereix un capítol propi.

2.7. El paper dels Estats Units

La supremacia dels Estats Units al llarg del segle XX queda sobrevinguda des de la seva concepció. Novament, Hardt i Negri recorren al pas de la transcendència a la immanència afirmant que la sobirania dels Estats Units és la primera que refusa una política impositiva i restrictiva amb la intenció contrària: vol immiscir-se i complementar la societat amb noves llibertats (IMP, 185). Ambdós també es basen en els estudis d'Arrighi que asseguren que a les darreries de segle XIX, els Estats Units ja tenien una economia nacional més rica, més gran i amb més recursos que la britànica (ARRIGHI, 2009 [1994]: 77). Per bé que durant el segle XX representen l'imperialisme més dur, sent un «forat negre» (*ibíd.*) que atrau la força de treball i el capital d'arreu, ben lluny d'aquella «nació singular i democràtica que imaginaren els seus fundadors» (IMP, 197), i decidint sobre l'autonomia dels altres estats nació fent ús de la brutalitat (ARRIGHI, 2009 [1994]: 87), Hardt i Negri deixen clar que són els Estats Units qui ja comencen a actuar de manera imperial i no regint-se únicament per la mimesi amb l'imperialisme modern:

La Constitució dels Estats Units, com deia Jefferson, és la més calculada per un imperi en expansió. Hauríem de posar èmfasi una vegada més que aquesta Constitució és imperial i

no imperialista. És imperial perquè (a diferència del projecte imperialista de disseminar sempre el seu poder de manera lineal en espais tancats i envair, destruir i absorbir als països sotmesos a la seva sobirania) el projecte constitucional dels Estats Units es va construir sobre el model que procura rearticular un espai obert i reinventar incessantment relacions diverses i singulars en xarxa al llarg d'un territori sense fronteres. (IMP, 203)

Per tant, el domini estatunidenc es consolida sobretot per dos factors, amb (1) la victòria militar de les grans guerres, convertint la seva força bèl·lica en dominadora mundial i en una mena de policia global amb la capacitat autoatorgada per a imposar sancions i intervenir sobre altres territoris (MUL, 53, 86), i mitjançant (2) les reestructuracions capitalistes encapçalades pel *New Deal* (IMP, 264-267). La crisi eurocèntrica dels estats nació també és aprofitada pels Estats Units per a expandir el seu model artístic i cultural (IMP, 402-403), la petja anglosaxona marca l'idioma, les modes i el sistema productiu del dòlar, inoculant el que es va anomenar «*The American way of life*» (MUL, 271). Com s'ha dit més d'una vegada, l'Imperi no té cap Roma. Això no obstant, diverses ciutats estatunidenques poden encarnar els tres poders sobirans imperials: Washington la bomba, Nova York els diners i Los Angeles l'èter (IMP, 369). Malgrat que el sistema imperial no té fronteres i els poders són exercits i distribuïts en xarxa, és innegable la posició jeràrquica i privilegiada dels Estats Units. Ara bé, no encarna, en termes de població, històrics o espaciotemporals, a l'Imperi; aquest esdevé «una dimensió humana ontològica que tendeix a fer-se universal.» (IMP, 405)

Amb la guerra freda i la guerra del Golf, els Estats Units s'instauren encara més en el seu domini jeràrquic, establint un matrimoni efectiu amb el neoliberalisme (COM, 269), i substituint definitivament a Europa en el paper de guardià del capitalisme a través del poder militar, policial i financer (IMP, 201, 269). Ara bé, per Hardt i Negri, en la nova realitat de l'Imperi, aquest intent de «cop d'estat» (COM, 213) dels Estats Units volent imposar un únic dominador global ha fracassat. Una altra vegada seguint a Arrighi (2009 [1994]: 258; 459), els Estats Units han patit diverses «crisis-senyal» que els han fet perdre l'hegemonia. Es poden assenyalar les crisis del petroli i l'atemptat de l'11 de setembre de 2001 a les Torres Bessones (CIN, 61; COM, 213) com els passos definitius perquè «deixin de ser imperialistes i es reconeixin en l'Imperi» (CIN, 30). En la teoria de l'UltraImperi s'aprofundirà sobre l'estat actual dels estats nació, passant novament pels Estats Units, el sorgiment del Japó, la Xina i els Quatre Tigres Asiàtics —Corea del Sud, Hong Kong, Singapur i Taiwan—, i arribant als territoris digitals que avui es consideren els nous estats ultraimperials.

2.8. Les organitzacions supranacionals

Fugint del domini global que proposa la teoria de la conspiració, la implementació d'organismes supranacionals d'àmbit planetari és una realitat. Malgrat que les aspiracions de sobirania global podrien resseguir-se des de més enrere, Hardt i Negri centren l'atenció a la finalització de la Segona Guerra Mundial i en el naixement de l'Organització de les Nacions Unides, producte de la llavor que havia plantat la Lliga de les Nacions en finalitzar la primera gran guerra i consolidada amb les reunions celebrades, encara en ple conflicte, al poble de Bretton Woods (ARRIGHI, 2009 [1994]: 394-398; IMP, 24-26). Els autors assenyalen la utopia del jurista i filòsof Hans Kelsen (1881-1973) i del govern Roosevelt que consistia en la idea, d'aires kantians, de crear un organisme de govern mundial superior a totes les nacions i amb la capacitat d'obrar guiat per la raó del bé i la moral. Dit això, els resultats al llarg d'aquells anys de postguerra fins a la fi de la guerra freda van ser tot el contrari. Tanmateix, Hardt i Negri li atorguen un paper clau en la gestació de l'Imperi: per molt que fos una organització carregada d'apories i idees teòriques, l'ONU va provocar que «el concepte jurídic d'imperi comences a prendre forma.» (IMP, 26) Per bé que no es pot entrar en l'origen de cadascuna de les organitzacions, els autors destaquen l'ONU i les seves conselleries, així com les estructures supranacionals amb poder econòmic i comercial com l'FMI, el Banc Mundial, l'OMC o les reunions a Davos (IMP, 52; MUL, 198-204). En un discurs de 2001, asseguren que els recursos i el funcionament de les organitzacions supranacionals empeteixen encara més la sobirania dels estats nació, tant els dominants com els dominadors, i els obliga a estar subjectes a aquests grups supranacionals (CIN, 97). Tot i ressaltar que mantenen diferències de parer i d'èxit en les seves proposicions, totes aquestes organitzacions supranacionals coincideixen en «el projecte d'establir un ordre liberal pel mercat capitalista global» (MUL, 207) i ho efectuen amb les regulacions que garanteixen els beneficis privats, mediant entre els estats nació, i amb la pretensió d'esdevenir una autoritat global (MUL, 208). Malgrat aquest seguit de directrius, també indiquen que cap de les organitzacions pot assolir els seus ideals hipotètics; l'FMI no pot resoldre la pobresa, la FAO no pot resoldre una crisi alimentària, l'OMC no pot resoldre una crisi comercial. Això succeeix perquè les estructures de poder del mercat global capitalista han superat amb escreix les aspiracions sobiranes que tenien aquestes agrupacions en origen (COM, 279).

També es fixen en les ONG tenint en compte els «esforços heroics» (MUL, 343) que algunes efectuen i com tenen enormes limitacions en la voluntat d'intentar canviar el sistema.

Mentre el capital global ataca els poders de l'Estat nació des de dalt, sostenen alguns autors, les ONG apliquen una «estratègia paral·lela “des de baix”» i presenten la «cara comunitària» del neoliberalisme. Certament, podria ser veritat que les activitats de moltes ONG serveixen per fomentar el projecte neoliberal del capital global, però cal destacar amb prudència que aquesta idea no és adequada per definir les activitats de totes les ONG, enteses com a categoria. (IMP, 336)

És important fer notar que el paper de les ONG és ambivalent, aconsegueixen pal·liar i lluitar contra múltiples desgràcies i injustícies i, simultàniament, són la justificació altruista i filantròpica del neoliberalisme i la crua constatació del fet que el canvi no és possible.

2.9. Racisme i migracions

Amb l'aparició de l'Imperi el racisme no acaba, ans al contrari, augmenta. Certament, a *Imperi* afirmen que amb la postmodernitat el racisme queda més camuflat, però l'únic que ha fet és canviar la seva forma i estratègies (IMP, 212). El motiu principal de la seva argumentació és que el nou racisme ha acceptat que no existeixen diferències biològiques, ara bé, ha aplicat el mateix sistema de dominació racial mitjançant les diferències sociològiques i culturals. Tant és així que les jerarquies passen a reproduir-se a posteriori, és a dir, el sistema imperial no es fixa en les diferències prèvies de caràcter històric o ètnic, es decideix després d'examinar les diferències culturals i econòmiques seguint els barems que imposa la lliure competència capitalista; «una espècie de meritocràcia de mercat de la cultura.» (IMP, 215) Estirant aquest fil, fan ús de la metàfora marxista: «un fantasma recorre el món i és el fantasma de la migració» (IMP, 235). En l'economia postfordista de l'Imperi, la mobilitat laboral és la condició necessària i això indefectiblement provoca migracions i mestissatge cultural (MUL, 164). Resulta interessant com aquí es desvetlla una altra contradicció imperial: d'un costat, asseguren que els nous poders hereus de l'imperialisme lluiten per a ocultar i impedir els moviments tant de refugiats com de treballadors il·legals i, de l'altre, sostenen que quan al capitalisme li interessa, genera onades d'immigració clandestina en forma de proletariat agrícola, fabril i de serveis (IMP, 235).

L'imperi només pot aïllar, dividir i segregar. El capital imperial en realitat ataca els moviments de la multitud amb una determinació incansable: patrulla els mars i les fronteres; a dins de cada país divideix i segrega; i al món del treball reforça les escissions i les fronteres de raça, de gènere, de llengua, de cultura, etcètera. (IMP, 419)

En aquest fragment es desvetlla una vegada més un dels conceptes més recurrents de Hardt i Negri: la multitud. Tot i que es tractarà més endavant (§ 2.11), empen tota la semàntica que envolta a l'immigrant per a teixir la formació de la multitud. Dit amb altres paraules, tot i que en molts casos les condicions de la migració són pèssimes i fruit de la pobresa o el conflicte, en la figura de l'immigrant «també actua el desig positiu de fortuna, pau i llibertat» (MUL, 165). En el món imperial on es requereixen i s'impulsen noves subjectivitats, l'immigrant és vist com una nova ontologia global, no només com el destructor de murs territorials, sinó també com qui pot acabar amb totes les barreres socials jeràrquiques (MUL, 166).

2.10. La paradoxa de l'Imperi: Omnicrisi i guerra

Així de clars i contundents són en diverses ocasions quan afirmen que «L'Imperi va néixer i es manifesta com a crisi» (IMP, 40). Tanmateix, cal entendre la condició de crisi des del punt de vista vicissitudinari, és a dir, com una constant transformació que no únicament ha de ser negativa, sinó que esdevé una condició necessària i una propietat immanent a l'Imperi (IMP, 395). La decadència associada a la idea de crisi no és externa al sistema imperial, ans al contrari, apunta «a la seva part més íntima.» (IMP, 406). També argumenten que en l'antiguitat, la concepció d'imperi ja anava lligada al significat de crisi (IMP, 392), és per això que tenint en compte la globalitat imperial i la seva no-territorialitat, desvetllen el terme «omnicrisi» (IMP, 212; MUL, 28). Aquesta característica imperial fuig de l'accepció clàssica de crisi, convertint-la en il·limitada; l'omnicrisi és l'*ethos* de l'Imperi. Girant la mirada un instant cap al capitalisme, aquí es podria argumentar que l'Imperi suposa un canvi respecte als períodes anteriors, és a dir, si en les hegemònies anteriors, els períodes de crisi podrien quedar definits de manera més o menys concreta en l'espai i temps (ARRIGHI, 2009 [1994]: 13), l'omnicrisi Imperial és el contínuum que regeix les accions imperials; la crisi constant i global és el terreny idoni on el capital financer pot adaptar-se a qualsevol insurrecció imposant els seus criteris. Lligada a aquest concepte, Hardt i Negri també defineixen la guerra global. A banda de constatar que el desenvolupament tècnic de les armes de destrucció massiva són el control més gran que el biopoder ha tingut mai; «en el sentit més negatiu i més horrible de la paraula, un poder que disposa directament de la mort.» (MUL, 40), la guerra és la nova forma de fer política.

La forma del biopoder imperial és ara una guerra que conté control i disciplina [en cursiva a l'original]. Si a la tradició moderna la guerra es definia com la continuació de la política

amb altres mitjans, avui sembla haver-se invertit l'aforisme: la guerra és la fundació de la política, la manera essencial en què es formen les polítiques. (CIN, 149)

L'Imperi no para atenció en les guerres particulars, són tantes i tan generalitzades que l'estat de guerra és integral i global, fent-se indistingible de la pau i, per tant, impossibilitant-la (MUL, 25). A la manera d'Agamben (1995), l'estat d'excepció és perpetu i aquest fet s'ha convertit en la nova política, la guerra és el principi organitzador de l'Imperi i les esperances de pau quan finalitza un conflicte determinat són una il·lusió transitòria perquè ràpidament se n'iniciï alguna altra (MUL, 33). En definitiva, la guerra global i l'omnicrisi són el dic de contenció de l'Imperi per a frenar qualsevol subversió, determinant «*de facto* la suspensió de la democràcia.» (MUL, 387)

2.11. Resistència i militància, la multitud contra l'Imperi

L'esperit de resistència a l'autoritat és tan valuós en determinades ocasions, que jo voldria mantenir-lo sempre viu. [...] Em complau una petita rebel·lió de tant en tant.

Thomas Jefferson⁹

Els dos darrers apartats que venen a continuació són la prova de la voluntat optimista i transformadora dels autors. Certament, argumenten que l'Imperi genera opressió, violència i destrucció, però que això no el fa pitjor que les anteriors formes de dominació (IMP, 17). Ben al contrari, defensen que el sistema imperial genera unes capacitats revolucionàries mai vistes i les canalitzen mitjançant les «pràctiques creatives i productives de la multitud» (IMP, 68). Malgrat que aquest concepte no està prou desenvolupat a *Imperi*, és un dels pilars de l'argumentació d'ambdós autors i apareix de manera reiterada en tota la seva obra conjunta posterior. Per bé que aquí no s'hi podrà aprofundir, en el diàleg amb Zolo referenciat anteriorment, Negri defineix la multitud de manera clara fent ús de les seves diferències amb «poble» i «massa»:

La multitud és una *multiplicitat* de singularitats, que no pot trobar de cap manera una *unitat* representativa; el poble és, en canvi, una unitat artificial que l'Estat modern exigeix com a base de la legitimació fictícia; massa, d'altra banda, és un concepte que la sociologia realista assumeix en la base del model capitalista de producció (tant en la figura liberal com en la figura socialista de gestió del capital); en qualsevol cas, és una unitat indiferenciada. Per nosaltres, en canvi, els homes són singularitats, una multitud de *singularitats*. (CIN, 38)

---

⁹ dins MUL, 286.

Aquesta idea és la potència democràtica per a provocar canvis en l'Imperi, la multitud és un conjunt que vol fixar-se en la subjectivitat de cada individu, esdevenir una classe social no obrera, i un grup no definit per la massa sinó per la capacitat intel·lectual i autònoma (IMP, 122; CIN, 118). La multitud és una xarxa oberta i expansiva (MUL, 15-18) que lluita per a escapolar-se de les formes modernes de «la família, de la corporació i de la nació» (COM, 175) i, simultàniament, es nodreix de totes elles per a conformar el bé comú. Tot el seguit de lluites que es produeixen en l'àmbit local —Hardt i Negri n'analitzen diverses, entre elles el 15M (DEC, 8-10, 47-53)—, són entomades per la multitud per a convertir-les en globals (MUL, 254). Aquestes tensions són les que aprofiten els poders imperials per a adaptar-se i crear mecanismes de control més afinats; són el seu combustible legitimador (IMP, 80). Així, les produccions de subjectivitat de la multitud en forma de lluita contra la pobresa, les desigualtats i, en definitiva, amb la reivindicació de «la democràcia del comú» (MUL, 234-245; DEC, 78, 111), formen una genealogia de la resistència capaç de crear la nova societat contra l'Imperi (MUL, 95, 262).

La democràcia de la multitud insta una «nova ciència», ço és, d'un nou paradigma teòric, per fer front a aquesta nova situació. Aquesta nova ciència tindrà com a punt programàtic primer i principal la destrucció de la sobirania a favor de la democràcia. (MUL, 403).

A banda de versar sobre possibles propostes contraimperials, que es tractaran tot seguit, els autors vehiculen la possibilitat de la multitud mitjançant la figura del militant (IMP, 430-431). Una figura simbòlica que vol assolir el comú a través de l'amor; ho argumenten fent una anàlisi filosoficopolítica d'aquesta noció (COM, 189-199): «L'amor és la potència dels pobres per sortir d'una vida de misèria i solitud, i emprendre el projecte de fer la multitud.» (COM, 199)

2.12. Propostes contraimperials

A banda de l'eminent voluntat teòrica i política, Hardt i Negri tenen la intenció de provocar el canvi en altres àmbits; un seguit de metamorfosis que afectin la vida de manera directa (CIN, 90).

Els nostres punts de fuga, el nostre èxode, han de ser constituents i han de crear una alternativa real. Més enllà de la mera denegació, o com a part d'aquesta denegació, hem de construir endemés una nova forma de vida i sobretot una nova comunitat. Aquest projecte no condueix cap a la vida nua de l'*homo tantum*, sinó a l'*homohomo*, la humanitat al quadrat, enriquida per la intel·ligència col·lectiva i l'amor a la comunitat. (IMP, 226)

La proposta contraimperial ha de partir d'una visió global, de la mateixa manera que l'Imperi actua amb la globalització, aquest haurà de lluitar contra una «contraglobalització» (IMP, 229). Aquesta nova forma de resistència ha de fugir de les formes de resistència tradicional, sobre les quals afirmen que estan perdent poder efectiu (IMP, 331). Per a aquest marc, Hardt i Negri utilitzen el terme «èxode» per a deslliurar-se de les subjugacions imperials. A més, és un èxode antropològic (IMP, 337-339) que es fixa en l'alliberament i transformació corporal que proposen els feminismes i la ficció ciberpunk; d'igual manera, empren els corrents posthumanistes que versen sobre la hibridació home-màquina (IMP, 425; CIN, 110). Dit això, també efectuen diverses propostes pragmàtiques. A tall d'exemple es poden citar: un sou social i un ingrés garantit per a tothom (IMP, 422; COM, 381), la reapropiació de tots els mitjans de producció, com una proposta postcomunista que parteix del fet que la immaterialitat de la realitat afecta d'una manera tan important a la multitud que aquesta ha de tenir el control de totes les fonts i màquines de producció biopolítica (IMP, 426). Mantenir la propietat privada en aquesta existència immaterial i biopolítica és «una obsolescència pútrida i tirànica.» (IMP, 430). Per a aquest fet fan ús del llatí *posse* de la tríada dels humanistes del Renaixement —*esse-nosse-posse* («ser-conèixer-poder») (IMP, 427)— per a superar la *res publica* i demostrar que la multitud és producció i ser de manera indivisible.¹⁰ Aquí no s'hi podrà aprofundir, però a *Commonwealth* fan una proposta que resulta contradictòria: desvetllen la idea que volen salvar el capital; la producció biopolítica permet salvar el capitalisme de si mateix (COM, 311-313). També proposen la creació d'una estructura legal global que apliqui de manera universal la declaració dels drets humans (MUL, 316), reformar les institucions supranacionals com l'ONU, l'FMI o el Banc Mundial perquè siguin més transparents i responsables dels seus actes (MUL, 333-335), tot vehiculat a la creació d'una segona assemblea global homologable a l'ONU i agregada a ella. Una «Assemblea del Poble» (MUL, 336) que estaria formada per una representació proporcional de la població de manera independent als estats nació (MUL, 336). En la seva darrera obra escrita en col·laboració, *Assemblea* (2017), les seves reflexions se centren en la construcció del comú. Utilitzen la figura mitològica del centaure per a conjugar la raó i la passió, i aposten per una reformulació del príncep de Maquiavel: un príncep de la multitud. De

---

¹⁰ A *Assemblea* efectuen una crítica a la propietat privada molt extensa que repassa les propostes subversives des de Rousseau (2017: 58) fins a Elinor Ostrom (*Ibid.* p. 148). La idea de Hardt i Negri és teixir una concepció de propietat que superi el dualisme públic-privat.

manera ben concreta, també són bons exemples les propostes que fan per a l'aigua, els bancs i l'educació (DEC, 76).

Dos punts breus per a cloure: en primer lloc, Hardt i Negri són plenament conscients que la majoria de les propostes que fan són irrealitzables (MUL, 351). La democràcia global efectiva és ja una utopia en la nova realitat imperial, el que cal és «un acte audaç d'imaginació política per a trencar amb el passat, com el que es va realitzar al segle XVIII.» (MUL, 353) En segon lloc, aquest seguit d'idees i propostes seran útils per a conformar la teoria de l'UltraImperi que ve a continuació, no pas per fer una comparativa acurada que desvetlli en quin estat es troben en l'actualitat cadascuna d'elles, sinó per a bastir l'edifici teòric principal de la maximització. És a dir, les propostes contraimperials no estan ni actives ni implementades, contràriament, la majoria dels trets de l'Imperi perviuen avui elevats a la màxima potència en un món que ha canviat molt ràpidament en només vint-i-cinc anys.

3. L'Imperi avui, l'UltraImperi¹¹

Si un fet queda constatat en l'anàlisi de l'Imperi, és la seva pervivència en la paradoxa. Un seguit de dualitats que ressonen enormement amb una concepció agonística del poder.¹² *L'Imperi, i encara més l'UltraImperi, esdevenen la necessària contradicció de la convivència social.* El seguit de tensions que simbolitzen cadascun dels poders perviu en una constant i indefugible relació. Justament, la política i la democràcia demostren la seva validesa quan aquesta agonia es manté ben viva. Superat l'Imperi, l'UltraImperi esdevé la instauració de l'estrès permanent en la política democràtica; Un macrocòs polític i agònic format pels estira-i-arroses de cada agent social.¹³ Dit això, a «*Empire, twenty years on*» Hardt i Negri sembla que usin les esferes d'Sloterdijk per a explicar el poder i la sobirania actuals, proposant l'existència de dues esferes que, l'una a l'interior de l'altra, formen una constitució mixta (TWE, 69). Tanmateix, tot i desvetllar els canvis importants al llarg de les darreres dues dècades, com per exemple, la pèrdua de poder per part dels Estats Units, continuen establint l'estructura del pinacle per tal d'entendre la sobirania global, això sí, amb

---

¹¹ Dues consideracions importants: primerament, aquesta secció no es dividirà en subapartats fruit de la voluntat d'enaltir encara més el discurs propi i cohesionat. Per bé que es versarà sobre conceptes concrets, es vol que tots els principis ressonin entre ells sense encarceraments epigràfics. Així, algunes frases, a mode gairebé d'aforismes, s'han posat en cursiva. En segon lloc, les citacions estaran extremadament limitades i les referències a altres autors seran cridades en notes al peu, tant pels motius ara esmentats com per fer que la lectura sigui més fluida.

¹² cf. Chantal Mouffe (1993) dins Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política de la intel·ligència artificial: Una introducció*. Bilbao: Ediciones Cátedra, 2023. p. 92.

¹³ cf. Peter Sloterdijk (2011), *Estrès i llibertat*. Barcelona: Arcàdia Edicions, 2016. p. 12; 39; 56.

un domini encara més extremat del capital neoliberal (TWE, 73). Per consegüent, la piràmide de l'Imperi queda actualitzada i en aquesta revisió ja és possible entrar de ple a l'UltraImperi. Anant a cadascun dels tres mitjans que teoritzen Hardt i Negri, en l'UltraImperi, *la bomba ha perdut tot el seu poder*. Des de principis de segle XXI, la proliferació d'ogives nuclears s'ha estancat i estabilitzat.¹⁴ Rússia i els Estats Units continuen tenint el gran gruix de l'armament nuclear i els segueixen altres potències com la Xina, França o Gran Bretanya. La civilització té les bombes suficients per a provocar diverses vegades una hecatombe nuclear planetària i sembla evident que ningú està disposat a prémer el botó. Fent una mena de quiasme: Si tothom té la bomba, ningú té la bomba. Aquesta carrera armamentística «tingué sentit» en la segona meitat del segle XX, en una postguerra que havia deixat alguns trons buits que calia ocupar. Avui, tota aquesta capacitat acumulada de matar¹⁵ ha perdut tota la seva legitimitat en un món governat per l'interès capitalista. Derruïda la cúspide del pinacle imperial, ara es pot desvetllar el nou mitjà que conjumina a la perfecció els altres dos: *els diners i l'èter s'han fusionat en les dades*. El nou poder de l'UltraImperi és la dada, un tot immaterial quantificat i valoritzat, per tant, capitalitzat. Malgrat que s'aprofundirà reiteradament en aquest punt, les dades són l'or de la segona dècada de segle XXI, l'èter format per l'intangible vital, cultural i social ha estat transformat en nombres i muntanyes de dades que es venen al millor postor. Al capdavant, és possible objectar aquest dadisme assenyalant que els diners continuen sent el motor principal de poder i sobirania, i que les dades són, simplement, la matèria primera del moment. Tanmateix, en només dues dècades, les xarxes socials han passat a ser utilitzades per un terç de la població mundial, i prop de dos terços ja compten amb connexió a internet permanent.¹⁶ Per tant, la dada defineix indefectiblement les tensions pel poder. El veritable poder del dadisme rau en el fet d'haver convertit a l'individu en una il·lusió de sobirà d'ell mateix. Convertit en usuari i consumidor, té la idea de llibertat en la possibilitat d'expressar-se mitjançant *posts* o tuits i, eventualment, dipositant el seu vot en un sistema de partits demostradament fallit. Seguint les intuïcions foucaultianes, si el poder intervé en la identitat, *avui aquest poder perviu en un torrent de dades amb l'ambivalència entre l'empoderament i el poder*. Dit amb altres paraules, mai havia existit una tecnologia que permetés aquesta fluïdesa identitària i sobirana, la web 2.0 ha catapultat una connexió planetària i una possibilitat associativa sense precedents.

---

¹⁴ Dades extretes de: <https://ourworldindata.org/grapher/nuclear-warhead-stockpiles?time=2000..latest&facet=none>

¹⁵ cf. Byung-Chul Han (2019), *Capitalismo y pulsión de muerte. Artículos y conversaciones* Barcelona: Herder Editorial, 2022. p. 18.

¹⁶ Dades extretes de: <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>

Tanmateix, l'optimisme digital queda frenat quan s'indaga sobre quins són els agents que controlen aquest nou *general intellect*. Per tant, ja també es pot posar al damunt de la taula una altra de les característiques de l'UltraImperi, contràriament al pas de les societats disciplinàries a les societats de control, *el poder ultraimperial és postdisciplinari*. La jerarquia i el control encotillat continuen existint i, a diferència de la disciplina de l'estat modern, la postdisciplina s'ha introduït en la realitat de manera forçada però invisible, superant el paradigma del control. Tots aquells paràmetres aparentment infinits que possibilita el dadisme són una fantasia de llibertats i igualtats, i la postdisciplina autoimposada s'ha assolit a causa de la parasitació que ha patit el cos humà per part de la tecnologia 2.0. A *Psicopolítica*, Byung-Chul Han compara els telèfons intel·ligents amb la possessió d'un rosari, és a dir, inclou una devoció religiosa cap al nou aparell digital (2014: 24). No obstant això, avui aquesta imatge es considera ja obsoleta: *la relació amb el dispositiu va més enllà i ja és simbiòtica*. Seguint la idea de la immaterialitat a l'Imperi de Hardt i Negri, ara es podria parlar d'«ultraimaterialitat»; s'ha anat un pas més enllà arribant a una fusió amb l'objecte. La tecnologia mòbil és una pròtesi homologable a les ulleres, els marcapassos o les extremitats ortopèdiques. Cada vegada en més usuaris, i sobretot en els nadius digitals, els telèfons intel·ligents provoquen reaccions fisiològiques que afecten el sistema nerviós central. Per exemple, ja contenen suficient evidència científica el FOMO (*Fear Of Missing Out*), la nomofòbia, la síndrome de la vibració fantasma o les alertes nervioses que desencadenen les notificacions *push*. Es perviu sota la síndrome d'abstinència que provoquen els moments cada vegada més escassos sense l'«heroïna electrònica».¹⁷ Així, es considera més acurat parlar d'una relació parasitària i no pas simbiòtica, perquè la semàntica de la simbiosi inclou el fet que els dos o més simbionts han d'obtenir benefici gràcies al lligam establert. En aquest cas, les xarxes socials i el naixent internet de les coses són el paràsit que xucla les dades de l'individu. És per això que és recurrent retornar a la imatge del panòptic de Bentham, eixemplada per Foucault, per a referir-se a aquesta nova realitat postdisciplinària.¹⁸ No és que a la torre de vigilància existeixi la possibilitat d'haver-hi un guàrdia i això obligui el subjecte a actuar d'una manera determinada; a la torre hi ha

---

¹⁷ cf. Paul B. Preciado, *Dysphoria Mundi*. Barcelona: Anagrama, 2022. p. 67.

¹⁸ cf. Byung-Chul Han (2019), *Capitalismo y pulsión...* p. 53-62; Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política...* p. 134-176.

uns algoritmes¹⁹ opacs que cada vegada controlen més parcel·les de la realitat i li confeccionen al presoner la il·lusió que la seva cel·la no té murs.

Seguint la mateixa estratègia que anteriorment, ara convé fixar-se en qui controla aquesta «governança algorítmica».²⁰ Resseguint els estudis de Webb, O'Neil, Tüfekçi i Zuboff, els centres de poder se situen a Silicon Valley i al govern xinès. Amb la categorització de Webb, el conglomerat d'empreses que formen Google, Microsoft, Apple, Facebook (Meta), IBM i Amazon (GMAFIA) i el trio de les xineses Baidu, Alibaba i Tencent (BAT —es podria afegir una altra «T» amb l'efervescència de TikTok—), controlen tot el dadisme planetari. Aquí no hi ha espai per a aprofundir en totes les tensions internes i orígens diversos i compartits que tenen entre elles, però sí que es versarà en el seu pes en el poder sobirà, en el control del capital i en altres aspectes de la realitat biosociopolítica. Són nombrosos els exemples d'intervencionisme polític de les grans tecnològiques, en són bones mostres la campanya de Hillary Clinton per entrar a la Casa Blanca que fou dirigida per una empresa basada en la tecnologia del *big data* finançada pel president de Google de l'època, Eric Schmidt; o la polèmica amb l'empresa de dades polítiques Cambridge Analytica, la qual va usar dades de Facebook de quaranta milions d'usuaris per a crear perfils psicològics de possibles votants.²¹

Albirats aquests trets convé fixar-se en quin paper té avui la política. La democràcia actual no s'ha escapat de l'espectacularització de Debord ni de la incapacitat efectiva de provocar un canvi general de poders. Tot i les suspicàcies que a vegades genera el seu pensament, es pot fer parlar a Byung-Chul Han:

Avui sembla que la política viu només a base de decrets llei. Ha deixat de ser lliure, és a dir, avui ja no hi ha política. A més a més, quan la política no permet cap alternativa, s'assembla a una dictadura, a la dictadura del capital. Els polítics, ara degradats a esbirros del sistema i que en el millor dels casos són economistes o comptables molt capacitats, han deixat de ser polítics en el sentit aristotèlic del terme. (2016: 111)

Des del triomf polític de Thatcher, *el neoliberalisme socialdemòcrata és l'única tendència política dominant* i té com a base situar el capital i l'esplendor econòmica al centre; teixint

---

¹⁹ A la part final d'*Assemblea*, Hardt i Negri fan referència als algoritmes com els sistemes encarregats d'acumular la intel·ligència humana en forma de capital fix. (2017: 367)

²⁰ Sætra, 2020: 4 dins Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política...* p. 135.

²¹ Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucción matemática: Cómo el Big Data aumenta la desigualdad y amenaza la democracia*. Madrid: Capitán Swing, 2018, p. 237-238.

una connexió entre els interessos de l'Estat i l'empresa privada.²² Des de llavors, en les societats occidentals s'han succeït corrents ideològics dividits en dos grans grups: els neoliberals i els neoconservadors; que no deixen de ser el mateix però amb nostàlgia del passat. Tots ells practicant polítiques socialdemòcrates, els partits representants d'aquestes tendències s'han intercanviat periòdicament el poder en els estaments governamentals, sempre sota l'empara de les grans companyies transnacionals encarregades de finançar les campanyes i, per tant, dirimir-ne les futures accions sempre centrades en l'interès privat.²³ La característica ultraimperial és que aquest sistema té la mal·leabilitat d'adaptar-se ràpidament a les noves proclames socials i revolucionàries creant una fantasia de canvi social. El lampedusianisme s'ha instaurat impossibilitant la metamorfosi real dels agents que controlen el poder econòmic, cultural i polític. És a dir, el que Hardt i Negri ja assenyalaven amb la unió política-capital, avui encara viu maximitzat i sense recances.

De la mateixa manera que a l'Imperi, l'altre pilar principal de l'UltraImperi és el capital i el mercat mundial. Hardt i Negri reconeixen que la globalització cada vegada passa més inadvertida, però que no per això cal deixar d'estudiar-la (TWE, 67). També assenyalen que no només propaga l'homogeneïtzació, sinó també l'heterogeneïtzació, aquesta sempre sota les jerarquies i no-fronteres que genera l'Imperi (TWE, 73). Avui l'UltraImperi ja no s'amaga; *el seu sistema és la dictadura del capital. Un «tecnocapitalisme»²⁴ centrat en el Lifetime value*, és a dir, totes les accions de l'individu en el seu dia a dia són categoritzades, valoritzades i posades a la venda. Un dels cofundadors de Netflix, Marc Randolph, va afirmar que «El rival més gran de Netflix en aquest moment no és Disney o Amazon Prime, és el son.»²⁵ Internet és l'invent que ha generat i genera més oportunitats d'inversió de manera més eficient. L'ultracapitalisme en la creixent digitalització de la societat porta a definir aquesta era com la del Capitalocè (MOORE, 2016). La generació de plusvàlua és l'*ethos*; el dadisme capitalista és el *Zeitgeist* que governa aquestes primeres dècades del nou mil·lenni. Evidentment, aquesta incorporació de l'immaterial al capital no és nova. Per exemple, David Harvey fa una anàlisi exhaustiva de com la indústria del turisme va

---

²² Quan feia dos anys que estava al poder, en una entrevista al *Sunday Times* del 3 de maig de 1981, Margaret Thatcher va pronunciar el següent: «L'economia és el mètode; l'objectiu és canviar l'ànima i el cor de la nació.» (Es pot trobar a la Fundació Thatcher: <bit.ly/3BhU50L> />)

²³ cf. Mark Fisher (2009), *Capitalisme realista. No hi ha alternativa?* Barcelona: Virus Editorial, 2023. p. 122-123.

²⁴ Suarez-Villa, 2009 dins Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política...* p. 127.

²⁵ Joaquín Mauricio López Bejarano, *La República*, [en línia], 9 de juliol de 2021, <<https://www.larepublica.co/ocio/el-mayor-rival-de-netflix-en-este-momento-no-es-disney-o-amazon-prime-es-el-sueno-3197975>> />

incorporar coneixements i afectes en la seva generació de valor,²⁶ i també fa una explicació sobre els orígens del capital fictici financer, centrat en el món immobiliari i en la concessió de crèdits hipotecaris.²⁷ En l'UltraImperi, la immaterialitat del capital s'ha catapultat i les perspectives clàssiques sobre el valor i els diners han saltat pels aires.²⁸ Tot i conviure amb una immaterialitat creixent, com per exemple, amb grans fons circulant digitalment o amb l'existència del concepte «deute impossible de pagar» com a vehicle per exercir pressions, el valor es veu més quantificat que mai. Emulant les concepcions de Fisher (2009) i Zuboff (2019), *el capitalisme és la nova devoció religiosa*, derruïdes les creences de la tradició i la base de qualsevol relat sota el paraigua postmodern, l'individu és usuari i productor²⁹ d'una realitat econòmica i mercantil intangible i ambivalentment calculada per xifres econòmiques inexistents. Endemés, ja no es concep cap altra forma per a regir el sistema, la generació de plusvàlua i la propietat privada s'han fixat de manera permanent i imposen les seves normes igual que la creu i les sagrades escriptures durant l'era premoderna; *l'ésser humà d'occident és ontològicament capitalista*.

Com ja s'entrelluca en els paràgrafs precedents, la producció biopolítica que Hardt i Negri exposen per l'Imperi avui ha augmentat exponencialment afectant cada vegada més parts de la vida humana. Abans d'entrar pròpiament en el món laboral, es poden citar diversos exemples d'aquesta maximització. L'explosió de la burocràcia digital regeix els moviments de cada individu en societat. Cadascuna de les gestions públiques o privades requereixen una autenticació en forma d'usuari o contrasenya, una sèrie de formularis sempre digitals, o diversos tràmits que queden degudament registrats al que s'ha anomenat «el núvol». Amb aquesta «Infocràcia»³⁰ pren força novament el dadisme governat per les grans tecnològiques, propietàries de les dades gràcies al consentiment més o menys conscient de cada individu; clicant «Acceptar» als *Terms of service* (ToS) i a les *cookies*, s'està donant llum verda a aquest nou contracte social rousseauinià. Un altre tret nou de la biopolítica ultraimperial rau en el culte al cos i a la ment. S'ha instaurat un fanatisme a la salut sense precedents. El *wellness* és el nou déu que obliga l'individu a fer exercici físic, menjar sa, i sentir-se realitzat

---

²⁶ David Harvey (2017), *Marx, el capital y la locura de la razón económica*. Madrid: Ediciones Akal, 2019, p. 129.

²⁷ *ibid.* p. 56-60; 226.

²⁸ A *El capital*, Marx analitza la distinció entre les diverses concepcions del valor i la seva representació monetària. Conclou el tercer capítol amb una al·legoria molt il·lustrativa (vol. 1, cap. III.3.b, p. 193): «Com el cérvol que brama per aigua dolça, l'ànima del burgès brama per diners, l'única riquesa.» dins David Harvey (2017), *Marx, el capital y la locura...* p. 83.

²⁹ Van Dijck uneix els dos mots i crea el terme «producers». cf. José Van Dijck (2013), *La cultura de la conectividad: Una historia crítica de las redes sociales*. Buenos Aires: Siglo Veintiuno Editores. p. 13.

³⁰ cf. Byung-Chul Han (2021), *Infocràcia: La digitalització i la crisi de la democràcia*. Barcelona: La Magrana, 2022.

en tot el que fa. En cas contrari, mai es podrà ser feliç. *L'UltraImperi ha aconseguit treure's qualsevol engruna de culpabilitat i l'ha situat en cada persona.* Si ets gras, pobre, fumador o alcohòlic, si et sents trist i poc afortunat en les teves relacions sentimentals, comercials i laborals, o si pateixes diversos graus de depressió o ansietat, és culpa teva i no de l'UltraImperi. Mitjançant un llistat enorme d'aplicacions i de dispositius per a fer exercici, i a través de tota mena de discursos i falòrnies pseudocientífiques d'autoajuda encapçalades per neoprofetes digitals, creadors de contingut i *coaches* de tota naturalesa, *el biopoder s'imposa i incrimina a aquells a qui ell mateix ha situat als marges.* L'ultraimmaterialitat camufla la materialitat quan és aquesta qui encara governa postdisciplinàriament sobre cada persona al llarg de tota la seva vida. D'igual manera, la salut mental està prenent més parts del discurs públic. Es transporta l'origen de la malaltia a la conducta de cada subjecte, que malgrat tenir-hi molt a veure, fa que s'obviïn les circumstàncies sociopolítiques i econòmiques de cada cas. Simultàniament, s'inclouen tot un llistat de solucions màgiques que lluny de resoldre res, tenen el rerefons del benefici econòmic dels nous gurus i d'unes farmacèutiques supranacionals que mantenen a la població mòrbida de medicaments. Si ja l'Imperi de Hardt i Negri tenia la capacitat per a emmotllar-se a les demandes i crides socials, l'UltraImperi ha augmentat el seu grau d'eficiència.

Es poden tractar tres qüestions més abans de versar sobre el món laboral. *La transparència i la ludificació són dues característiques que impacten sobre la realitat ultraimperial.* Fruit de l'explosió de les xarxes socials, l'*homo ludens* s'ha apoderat de cadascuna de les decisions. El dia a dia del subjecte consisteix en objectius o missions a complir, «projectes», prement botons de «m'agrada» i icones en forma de cor, mantenint relacions com qui es passa pantalles emulant una aventura digital. Parellament, la transparència³¹ viu en una eminent paradoxa. D'una banda, s'exigeix una transparència màxima per tal de mantenir-se segur: la Covid-19, en tant que una de les crisis biopolítiques més grans dels últims temps, ha demostrat aquest fet. D'altra banda, també s'exigeix un grau de privacitat que cada vegada serà més difícil d'assolir i només disponible pels rics que puguin comprar-lo.³² Persistint en aquest camí, l'UltraImperi està a prop de la instauració d'una societat de castes digitals³³ basada en la immaterialitat del món digital; estratificada i organitzada per la materialitat no-

---

³¹ Byung-Chul Han ha tractat «la societat de la transparència» i també l'ha anomenat «la societat pornogràfica». cf. Byung-Chul Han (2019), *Capitalismo y pulsión...* p. 134.

³² cf. Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucción matemática...* p. 210.

³³ cf. Amy Webb (2019), *Los nueve gigantes: Cómo las grandes tecnológicas amenazan el futuro de la humanidad.* Madrid: Ediciones Península, 2021. p. 292.

material dels posseïdors del capital. Un altre punt a tractar és la crisi del temps. *L'efímer i el presentisme han transformat l'existència humana en una matèria que s'escola entre els dits*. El funcionament immediat es basa en un cercle d'amistats digital que no existeix, i que després de donar el seu *like*, inunden encara més a l'individu en el seu solipsisme.³⁴ Conceptes com «duració» o «paciència» han estat substituïts per «fugacitat» o «acceleració», només frenada per la propaganda instantània que s'introdueix entre consum i consum. Es fa una compra digital i es vol a la porta de casa en el mínim d'hores possible, es vol veure una sèrie immediatament i sense que es talli la connexió, la velocitat de TikTok i els seus homòlegs —*stories* a Instagram, *shorts* a YouTube—, instauren el vertigen en un temps que ja no dura res.³⁵ Recollint aquests darrers punts, la cultura també s'ha vist transformada en tots els sentits. L'artefacte cultural que no aparegui en la immaterialitat digital no existeix, i els que ho aconsegueixen estan condemnats a durar setmanes, dies, hores o minuts. La perdurabilitat en l'èxit s'ha convertit en repetició refregida; *remakes*, *reboots*, preqüeles i seqüeles fins a espremer al màxim la narrativitat de l'artefacte.³⁶ De la mateixa manera, *el mercat cultural és ja indistingible de qualsevol altra llotja*, els grans grups de comunicació i propietaris de drets intel·lectuals i de reproducció decideixen aquells béns culturals, convertits en productes fàcilment reproduïbles, que gaudiran de popularitat i repercussió, dos factors cada vegada més buits i perniciosos.³⁷

Pel que fa a la realitat laboral, Hardt i Negri reconeixen que vint anys després, la precarització dels contractes de treball i l'estancament dels salaris ha augmentat, i esdevé una de les armes més potents del neoliberalisme (TWE, 86). El pas del fordisme al postfordisme³⁸ i l'omnipresència de la tecnologia digital han establert *un lligam permanent entre la vida i la feina*. La producció biopolítica ha eixamplat els seus tentacles fent que cada

---

³⁴ cf. Byung-Chul Han (2016), *La sociedad del cansancio*. Barcelona: Herder Editorial, 2022. p. 88.

³⁵ «La realitat del temps ha estat substituïda per la publicitat del temps». Guy Debord (1967), *La sociedad del espectáculo*. Valencia: Pre-Textos, 2005. p. 137.

³⁶ És particularment interessant el passatge de Horkheimer i Adorno a *Dialéctica de la Il·lustració* titulat «*La industria cultural*» (p. 161-205). En aquesta secció es podria fer l'exercici de substituir les innovacions tecnològiques referents a la cultura del seu temps com el «cine sonor», per les actuals vinculades a la web 2.0. Dit això, ells ja avancen el fenomen de la repetició: «El principi de “sempre el mateix” regula també la relació amb el passat. La novetat de l'estadi de la cultura de masses respecte a l'estadi liberal tardà consisteix justament en l'exclusió del que és nou. La màquina roda sobre el mateix lloc. Mentre que, d'una banda, ja determina el consum, descarta, de l'altra, el que no ha estat experimentat com un risc.» Max Horkheimer i Theodor W. Adorno (1944), *Dialéctica de la il·lustración: fragmentos filosóficos*. Madrid: Editorial Trotta, 2016, p. 174.

³⁷ «L'espectacle es presenta com una positivitat enorme indiscutible i inaccessible. No diu res més que això: “el que apareix és bo, el que és bo és el que apareix”. L'actitud que per principis exigeix és aquesta acceptació passiva que ja ha obtingut de fet gràcies a la seva manera d'aparèixer sense rèplica, gràcies al monopoli de les aparences.» Guy Debord (1967), *La sociedad del espectáculo*... p. 41.

³⁸ L'economista Christian Marazzi situa aquest pas en un dia molt concret, el 6 d'octubre de 1979, quan la Reserva Federal va augmentar enormement els tipus d'interès. cf. Mark Fisher (2009), *Capitalisme realista*... p. 74.

obrer s'exploti a si mateix en totes les seves accions. La importància i reivindicació de la jornada laboral ha passat a un segon pla, l'horari de feina s'ha gasificat i ja es desdibuixa camuflat entre el temps disponible per oci o descans.³⁹ A la vegada, cada individu es converteix en client i usuari penetrant en la roda de l'oferta i la demanda sense cap escapadòria. Les ofertes laborals amb sous baixos, la ineficàcia dels sindicats, i els deutes contrets per cada individu amb la il·lusió de progrés etern, han permès que l'UltraImperi instauri una violència laboral i econòmica, i pugui aplacar ràpidament els cada vegada més lleus indicis de revolta. Un dels pilars més importants del món laboral d'avui se situa en l'economia del *big data*.⁴⁰ Malgrat que en els estaments més alts dels poders econòmics les decisions siguin preses per humans, cada vegada ho fan més a partir d'informes que creen les dades massives.⁴¹ Si es baixa d'escala, les feines poc qualificades viuen una mecanització creixent. Amb l'explosió de les intel·ligències artificials estretes, generadores de contingut textual i audiovisual, les feines immaterials que requerien certa formació específica es veuran cada vegada més automatitzades amb els conflictes sociopolítics que es derivaran. Novament, aquí es retorna al domini ultraimperial de les grans tecnològiques. Prop del 70 % de la població mundial fa servir un telèfon intel·ligent i l'ús d'internet i de xarxes socials no ha parat de créixer.⁴² De la mateixa manera, els portals i xarxes socials més utilitzats són controlats pel conglomerat d'empreses de Silicon Valley i per les corporacions xineses.⁴³ Es pot fer el següent exercici imaginatiu: una parella vol celebrar el seu any d'enamorament fent-se un regal durant el sopar. Les grans tecnològiques saben: quin serà el regal que més s'adaptarà a les preferències de cadascú, saben on viuen i on treballen, per tant, saben les botigues on poden comprar-los, quants diners poden gastar-se; les botigues tenen aquests productes en estoc? En cas negatiu, podrien demanar-los perquè estiguessin al lloc i moment corresponents. Què els agradaria sopar? Coneixen els seus gustos, els restaurants que freqüenten i si aquell dia serà possible reservar una taula. Sense que la parella fes cap gest, la GMAFIA-BATT podria crear-los la vetllada perfecta. Endemés, aquestes dades són

---

³⁹ En aquesta fragmentació de la jornada laboral, tenint en compte que els horaris d'entrada i sortida es desdibuixen i s'intercanvien amb facilitat, s'ha versat sobre el concepte «*clopening*». cf. Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucción matemática...* p. 153-154.

⁴⁰ En un exercici comparatiu, Byung-Chul Han analitza conjuntament el *big data*, el *Big Deal* i el *Big Brother*. cf. Byung-Chul Han (2014), *Psicopolítica: Neoliberalismo y nuevas técnicas de poder*. Barcelona: Herder Editorial, 2021. p. 84-86.

⁴¹ cf. Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucción matemática...* p. 186-213.

⁴² Dades extretes de: Simon Kemp (2023), «Digital 2023: Global Overview Report». *Meltwater & We Are Social*. 26 de gener de 2023. Data de consulta: 29 de juny de 2023. <<https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report/>>

⁴³ No és menor constatar que dels deu primers portals més visitats durant l'any 2022, tres fossin de contingut pornogràfic. *ibíd.*

degudament organitzades i comercialitzades i, per bé que certes legislacions protegeixin la identitat dels usuaris, amb aquestes dades les tecnològiques poden continuar creant tot allò que més s'adapti a la massa nebulosa de clients, generant l'homogeneïtzació que perpetui el seu domini. Amazon té la informació suficient per poder tenir repartidors donant voltes per l'àrea metropolitana de Nova York amb productes empaquetats que encara cap usuari ha comprat. Amb les dades massives i els mecanismes de programació basats en la teoria del *nudge*,⁴⁴ saben que aquells artefactes es vendran, segur, durant les pròximes hores.⁴⁵

Ja no n'hi ha prou amb automatitzar els fluxos d'informació sobre nosaltres; l'objectiu ara és automatitzar-nos. [...] La coda aquí és senzilla: una vegada vaig ser meu. Ara soc d'ells. (ZUBOFF, 2019: 19)

Per cloure aquest punt és necessari constatar un fet evident: tot i aquesta aparent immaterialitat digital, *el requisit de materials físics continua més viu que mai*. Aquest món digital penja de quilòmetres i quilòmetres de cables que creuen el territori, les ciutats i els oceans, grans naus industrials amb servidors altament refrigerades, enormes torres i antenes de comunicacions i milers de satèl·lits que orbiten el planeta. Sembla una ironia del llenguatge que es parli de mineria de dades (*data mining*) per a definir el tractament i organització de les dades dels usuaris que podran tenir rendiment econòmic en un futur, quan avui, d'un costat, es continuen ocasionant conflictes geopolítics en els països que tenen zones on s'extreuen les anomenades terres rares i, d'altra banda, tot i els compromisos firmats amb les energies renovables per part de les tecnològiques com Google o Apple, aquestes continuen tenint una petja de carboni elevada, depenent completament dels combustibles fòssils, i arribant al consum estimat d'un deu per cent de l'electricitat global.⁴⁶

Pel que fa al paper dels estats nació, Hardt i Negri reconeixen la fi de l'hegemonia dels Estats Units, perdent la força econòmica, política i militar (TWE, 70). Com s'ha dit en l'Imperi seguint la terminologia que usa Arrighi, si les «crisis-senyal» dels Estats Units foren a partir del Maig del 68 i el desenllaç de la Guerra del Vietnam, les «crisis-terminal» serien des dels

---

⁴⁴ *nudge* («empènyer») és una idea econòmica basada en la psicologia conductista que consisteix a canviar les decisions del client de manera no invasiva. La programació centrada en l'usuari, els anuncis en línia, els formularis que s'autocompleten, són alguns dels mecanismes que faciliten el *nudge* i, en definitiva, el canvi de gustos i decisions de l'individu provocats per la mediació de la tecnologia. cf. Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política...* p. 31-32; 121-122; Amy Webb (2019), *Los nueve gigantes...* p. 177.

⁴⁵ O'Neil exposa diversos exemples de la mediació tecnològica, val la pena destacar els estudis de la consultora tecnològica Accenture, la qual analitza les compres en una cadena de supermercats i és capaç de crear perfils molts concrets de clients fins a arribar a predir amb exactitud allò que adquiriran la pròxima vegada. cf. Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucció matemàtica...* p. 234-236.

⁴⁶ cf. Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofia política...* p. 166.

atemptats del World Trade Center de 2001, fins a la crisi financera de 2007 i l'arribada al govern de Donald Trump. Justament, en aquesta pèrdua de poder dels estats nació és on Hardt i Negri situen l'auge dels nacionalismes i dels diversos grups d'ultradreta; afirmen que «*America first!*, *Prima l'Italia!* I *Brexit!*»⁴⁷ Són els plors d'aquells que tenen por de ser desplaçats de les seves posicions de privilegi en el sistema global» (TWE, 74-75). En aquest traspàs de poder, alguns situen l'est d'Àsia com el nou centre de domini mitjançant el creixement econòmic dels Quatre Tigres Asiàtics i del Japó. Malgrat el desenvolupament d'aquests territoris, la Xina és qui s'enduu totes les suspicàcies. A *Imperi*, Hardt i Negri ja situen la potencialitat de la Xina arran de la Conferència de Bandung de 1955 i la posterior creació del Moviment de Països No-alineats, unió conformada per tal de protegir-se de la pugna existent entre els Estats Units i l'URSS (IMP, 273). Tanmateix, més endavant reconeixen que la fi dels Estats Units demostra que la unilateralitat dels estats nació és ja un sistema caduc, i el domini global per part d'un únic agent nacional és impossible (COM, 227-228). L'increment del poder xinès va explotar a partir de la crisi financera de 2007, quan fent un canvi de capital de producció a capital financer va assolir un ascens sense precedents.⁴⁸ Certament, amb la combinació que efectua el govern xinès mitjançant la connexió entre un neoliberalisme desfermat i un control totalitari i postdisciplinari estatal sobre la població,⁴⁹ hi ha qui teoritza fermament amb la pròxima hegemonia xinesa global.⁵⁰ No obstant això, aquí es considera que l'UltraImperi té un altre centre de domini. Talment com una de les ciutats estat italianes de l'edat mitjana, *Silicon Valley s'està erigint en el centre de poder mundial*. L'establiment d'una nova tecnologia és una circumstància molt rellevant al llarg de la història per a dirimir els focus d'acumulació de capital.⁵¹ Seguint el cicle pendular d'Henri Pirenne, creat per a establir l'evolució del capitalisme històric com a sistema, ara vindria una època de llibertat econòmica, un «capitalisme informal»⁵² anàleg als del XVI genovès i XIX britànic.

Els règims «imperial-cosmopolites» ibèric-genovès i britànic van ser extensius en el sentit que foren els responsables de la major part de l'expansió geogràfica del sistema capitalista. Sota el règim genovès «es va descobrir» el món i sota el britànic «es va conquerir». Els

---

⁴⁷ Resulta interessant el diagnòstic sobre el Brexit que efectua un europeista destacat com Jürgen Habermas. Albira el final de la Unió Europea si no canvia cap a una reunificació en l'àmbit polític i fiscal. cf. Jürgen Habermas, *En la espiral de la tecnocràcia*. Madrid: Editorial Trotta, 2016. p. 159-168.

⁴⁸ cf. David Harvey (2017), *Marx, el capital y la locura de la razón económica*. Madrid: Ediciones Akal, 2019. p. 103.

⁴⁹ Webb analitza al detall el sistema de puntuació del govern xinès que manté un control explícit sobre la població, estratificant-la segons les seves accions i el seu comportament. cf. Amy Webb (2019), *Los nueve gigantes...* p. 121-124.

⁵⁰ *ibid.* p. 129.

⁵¹ cf. Giovanni Arrighi (1994), *El largo siglo XX*. Madrid: Ediciones Akal, 2014. p. 266.

⁵² *ibid.* p. 395-396.

règims «nacional-corporatius» holandès i nord-americà, per contra, van ser intensius en el sentit que foren els responsables de la consolidació geogràfica més que no pas de l'expansió del sistema capitalista. (ARRIGHI, 2009 [1994]: 466).

Després dels controls estatals de les Províncies Unides i dels Estats Units, l'hegemonia d'aquest segle XXI podria recaure sobre aquesta regió de la Badia de San Francisco.⁵³ Pràcticament totes les grans tecnològiques provenen de Silicon Valley, fins i tot, la majoria dels gegants tecnològics asiàtics (BATT) tenen el seu origen o provenen directament de programadors i empresaris formats a Califòrnia. Aquestes grans companyies contenen els trets dels dos tipus de sistemes acumulatius: un funcionament intern jeràrquic i totalitari que inculca un sentiment de pertinença gairebé nacionalista, i una capacitat d'expansió planetària sense límits. Tanmateix, en l'UltraImperi aquest poder de les dades globals no és absolut, Silicon Valley ha de conviure amb la força i tensions que generen les intencions i agendes d'altres agents de poder:⁵⁴ La força dels derrotats que lluiten per a conservar el que els queda, encarnats pels Estats Units i la vella Europa, les grans potències nacionals emergents encapçalades per la Xina i l'Índia,⁵⁵ i els enormes grups d'inversors i gegants de la borsa com Goldman Sachs, Vanguard o BlackRock.⁵⁶ En qualsevol cas, l'UltraImperi demostra la maximització de les tensions entre forces globals que proposava l'Imperi, i la desaparició dels poders absoluts pertanyents a una única mà.

En un altre ordre de factors, *l'UltraImperi ha institucionalitzat la vacuïtat dels efectes que podrien produir les migracions i el racisme*. Si a l'Imperi eren uns elements en creixement, en l'UltraImperi continuen augmentant fins a esdevenir horriblement innocus. Aquesta idea es pot exemplificar amb dos casos molt distints entre ells, però que van a parar al mateix punt d'aquest argumentari. D'un costat, des de l'inici del mil·lenni la migració no ha parat d'incrementar,⁵⁷ catapultada a partir del 2010 amb l'anomenada Crisi dels refugiats a Europa

---

⁵³ A «*Empire, twenty years on*», Hardt i Negri consoliden aquest canvi d'hegemonia amb la següent sentència: «En el cim de les valoracions borsàries, General Motors i General Electric han estat suplantades per Apple i Alibaba.» (TWE, 74)

⁵⁴ cf. Cathy O'Neil (2016), *Armas de destrucción matemática...* p. 223-226.

⁵⁵ Goldman Sachs anomena aquests països amb l'acrònim BRICS (Brasil, Rússia, Índia, Xina i Sud-àfrica). Recentment, s'han incorporat al grup Argentina, Aràbia Saudita, Egipte, Etiòpia, Emirats Àrabs Units i Iran.

⁵⁶ Per aprofundir en la preeminència d'aquests grups d'inversors es poden consultar els articles: Miguel Moreno Mendieta, «¿Quiénes eran los dueños de SVB? Vanguard, BlackRock, State Street... los gigantes de la Bolsa», *El País*, [en línia], 14 de març de 2023, data de consulta: 15 de desembre de 2023, <<https://cincodias.elpais.com/mercados-financieros/2023-03-14/quienes-eran-los-duenos-de-svb-vanguard-blackrock-state-street-los-gigante-de-la-bolsa.html>> />; Enrique Pérez, Dos empresas controlan el dinero de todo el mundo. Es probable que nunca hayas oído hablar de ellas», *Xataka*, [en línia], 30 d'octubre de 2022, data de consulta: 15 de desembre de 2023, <<https://www.xataka.com/empresas-y-economia/dos-empresas-controlan-dinero-todo-mundo-probable-que-nunca-hayas-oido-hablar-ellas/>>

⁵⁷ la immensa majoria dels més de cent milions de moviments migratoris que varen tenir lloc durant els anys 2000 i 2019, foren d'immigrants pobres cercant una vida digna, refugiats, o sol·licitants d'asil. Dades extretes de: <<https://ourworldindata.org/migration>> />

que ha convertit el mar Mediterrani en un cementiri infame. Occident i la Xina són els que reben més persones, les quals empeses per les crisis que aquests mateixos poders econòmics han provocat als seus territoris saquejats, ara els barren el pas amb murs físics i burocràtics. És fàcil preveure que si no s'actua immediatament, aquest flux no parará i, a més a més, caldrà afegir els refugiats climàtics que necessàriament hauran de moure's per a salvar la vida escapant-se dels fenòmens meteorològics extrems i per l'augment de les zones inhabitable del planeta. L'altre punt és el racisme inherent a l'individu que també s'ha introduït en les tecnologies digitals. Es poden citar múltiples casos, per exemple, durant l'abril del 2016 quan el director de Google Brain, Jeff Dean, va confirmar que en una sessió de Reddit s'havia exclòs involuntàriament a les dones i als negres.⁵⁸ No cal culpar a cap dels agents concrets que intervenen en aquests biaixos, al capdavant, de la mateixa manera que Eichmann va fer el mal, el racisme és immanent a les societats humanes. Aquests dos casos aparentment separats, però que neixen de la mateixa branca, demostren l'enorme camí que queda per recórrer en matèria de convivència entre cultures i territoris. L'UltraImperi no ha aturat el racisme sinó que la incorporat en les seves directrius.

Respecte a la guerra res ha canviat. Els conflictes continuen augmentant⁵⁹ i malgrat el cas desmesurat i espectacularitzat a la manera de Debord que els mitjans de comunicació occidentals van fer, per exemple, del conflicte entre Rússia i Ucraïna del passat 2022, *les guerres continuen sent la manera de fer política de l'UltraImperi*. De la mateixa manera que amb les migracions, les guerres reben ajudes humanitàries que són ràpidament aplacades i oblidades per l'efímer i el volàtil de la vida a l'UltraImperi. En un tres i no res, el sistema ultraimperial genera nous conflictes de manera natural; cada guerra és categoritzada com a *beef*, quan se li dona resposta ja hi ha un nou *beef* que ha de ser devorat. Amb el concepte «guerra permanent» continua convivint el d'omnicrisi. La idea de crisi s'ha estès a tots els sectors de l'existència biopolítica i, així, la seva semàntica s'ha desintegrat introduint-se a l'interior de qualsevol altre relat, perdent així la potència transformadora del seu significat originari; *si tot és crisi, res és crisi*. Al llarg d'aquest quasi quart de segle, dues crisis han ressonat enormement, a saber, la crisi financera del 2007 i la crisi de la Covid-19. Malgrat semblar que els fonaments del capitalisme trontollaven, cap de les dues va fer pessigolles a l'UltraImperi.⁶⁰ Ans al contrari, en ambdues els grans grups bancaris i d'empreses

---

⁵⁸ cf. Amy Webb (2019), *Los nueve gigantes...* p. 84.

⁵⁹ De trenta-vuit l'any 2000, a cinquanta-sis l'any 2020. Dades extretes de: <https://ourworldindata.org/war-and-peace/>

⁶⁰ cf. Mark Fisher (2009), *Capitalisme realista...* p. 153.

transnacionals van ser rescatades per diners públics, relegant a la part baixa del pinacle a una pobresa extrema.⁶¹ Fent cas a les dades absolutes, en el que ha transcorregut de segle XXI les xifres de pobresa han disminuït.⁶² No obstant això, i tenint en compte la dualitat d'aquella cita atribuïda a Stalin, «una mort és una tragèdia, un milió és estadística», *la pobresa és una desgràcia inamovible que el poder ultraimperial manté per a identificar-se en l'alteritat*; si no és extirpada de soca-rel, no es podrà revertir.

Arribant al final d'aquesta reflexió, cal versar breument sobre la multitud, a «*Empire, twenty years on*», Hardt i Negri sembla que reformulen la idea amb el triumvirat «*class–multitude–class prime* (CMC)» (Twe, 83-85), establint els diversos estadis de transformació que ha d'experimentar la multitud des de la classe social per tal d'assolir l'èxit emancipatori. Sens dubte, al llarg d'aquests anys d'expansió de la tecnologia de la web 2.0 s'han assolit fites de diversa consideració. Fenòmens com el 15M o la Primavera Àrab, i l'explosió d'agents comunicatius independents com el P2P o els pòdcasts finançats amb micromecenatge, esdevenen exemples clars sobre el fet que la multitud cooperativa podria materialitzar-se fefaentment. Tanmateix, l'UltraImperi ràpidament s'ha encarregat d'aplacar-los. Es poden citar els casos de la Primavera Àrab que va sorgir en part gràcies a la comunicació que oferia la plataforma Facebook⁶³ i, per contrapartida, en la primera nit de protestes del Black Lives Matter, la mateixa xarxa social de Mark Zuckerberg va amagar el *hashtag* d'aquesta lluita de la majoria de *timelines* mostrant-hi el «*ice bucket challenge*», un repte viral que consistia a tirar-se per sobre una galleda plena d'aigua amb glaçons.⁶⁴ No és que es vulgui anar radicalment en contra de la idea de multitud,⁶⁵ però *l'UltraImperi ha convertit les protestes en una escenificació vàcua*. Una vegada detecta el moviment més o menys revolucionari dels subalterns, s'adapta ràpidament, fagocita l'element en qüestió, i el regurgita convertit en un fenomen sense efecte. Sigui tallant el cap dels líders, comprant-los, creant un entreteniment homologable al factor revolucionari, o fent qualsevol altra maniobra servint-se dels aparells econòmics o mediàtics que controla, avui l'UltraImperi ha aconseguit que la

---

⁶¹ Durant els dos anys més durs de la pandèmia (2020-2022), setanta milions de persones van caure en l'extrema pobresa. Dades extretes de: <<https://ourworldindata.org/poverty?insight=the-pandemic-pushed-millions-into-extreme-poverty#key-insights>>

⁶² Es poden consultar les dades a: <<https://ourworldindata.org/poverty?insight=global-extreme-poverty-declined-substantially-over-the-last-generation#key-insights>>

⁶³ Zeynep Tüfekçi, «As the Pirates Become CEOs: The Closing of the Open Internet», *Daedalus*, Vol. 145, No. 1, 2016, p. 66.

⁶⁴ *ibid.* p. 72.

⁶⁵ Byung-Chul Han critica àrduament aquesta noció. cf. Byung-Chul Han (2014), *Psicopolítica...* p. 16; Byung-Chul Han (2019), *Capitalismo y pulsión...* p. 31-35.

revolució no sigui possible. La resistència es troba tan subsumida en la interpassivitat⁶⁶ que ni, per exemple, el fet d'haver de quedar-se mesos tancada a casa va poder desvetllar. Ans al contrari, l'alienació mundial persisteix. El gruix de la població occidental continua immersa en les malalties mentals i alimentàries provocades pels deutes i els elevats costos de la vida que les feines precàries no poden pagar, i la resta de població es veu abocada a abandonar el seu país en condicions infrahumanes a causa d'una sèrie d'elements crítics que l'ultracapitalisme genera. A la part final del llibre vuitè de la *Política* d'Aristòtil referent a les revolucions, s'exposen els mecanismes que té la tirania per a mantenir-se al poder, sense caure en anacronismes, és sorprenent com les tres fórmules ressonen amb les estratègies que segueix també l'UltraImperi: «(1) l'abatiment moral dels súbdits, [...] (2) la desconfiança d'uns ciutadans respecte als altres, perquè no es pot derrocar la tirania mentre els ciutadans no estiguin prou units per poder concertar-se; [...] (3) l'extenuació i empobriment dels súbdits» (Cap. IX, p. 290). Igual que Hardt i Negri fan a *Imperi*, aquí no es vol defensar que el sistema anterior a l'actual sigui millor. Per contra, la interconnexió planetària i la *tekhne* de l'actualitat obren un camí subversiu sense precedents que amb voluntat i fermesa podrien produir el canvi efectiu de sistema. Amb tot i amb això, i copiant el que diuen Horkheimer i Adorno al pròleg de *Dialèctica de la Il·lustració*, «l'horror continua».⁶⁷

4. Reflexions finals

4.1. Diverses conclusions

És altament probable que ni Hardt i Negri ni cap de les veus de la palestra del tombant de mil·lenni albirés l'enorme velocitat que prendria l'evolució digital de la realitat. Aquest és segurament el motiu principal que defensa la idea de l'UltraImperi. Ara bé, ha quedat demostrat que els conceptes que tractaren aquests autors, els orígens dels quals es remunten alguns segles enrere, són encara ben útils per a intentar comprendre els conflictes sociopolítics d'avui; així, els corrents marxistes actualitzats són una estratègia demostradament vàlida per a efectuar reflexions filosòfiques. Un altre aspecte que val la pena deixar clar és la defensa del caràcter involuntàriament pessimista que ha pres la teoria de l'UltraImperi. Des d'aquí s'ha pogut concloure que la idea del pessimisme actiu és una visió més productiva que, per exemple, les optimistes que prenen Hardt i Negri. Malgrat que

---

⁶⁶ cf. Mark Fisher (2009), *Capitalisme realista...* p. 58.

⁶⁷ Max Horkheimer i Theodor W. Adorno (1944), *Dialèctica de la il·lustración...* p. 49.

vint anys després tenen una posició més crítica, persisteixen en la confiança amb la multitud i la resistència comunitària (TWE, 68).⁶⁸ Les visions optimistes, tinguin el grau que tinguin, són aquelles que parteixen del fet que el funcionament sociopolític actual és vàlid. Aprofitant els serrells de llibertat que no han quedat embastats, volen provocar el canvi, per tant, en certa manera creuen en el sistema implementat. En canvi, les actituds pessimistes actives, aquelles que no únicament es dediquen a reprovar des de l'immobilisme l'estat de la societat, sinó que també el combaten amb propostes i accions concretes, són les veritables valedores de la revolució real. Lògicament, Hardt i Negri no cauen en el positivisme vacu que venen la majoria dels gurus del pensament. Ara bé, quan asseguruen que: «on hi ha el poder d'impulsar el capital endavant, també hi ha la possibilitat d'enderrocar-lo.» (TWE, 79), cauen de ple en l'estratègia ultraimperial que consisteix a absorbir i mimetitzar-se amb les potències emancipadores, per a transformar-les en una acció sense conseqüències.

Aquest treball també demostra que és més necessari que mai aturar-se. Penetrar en una espècie de *vita contemplativa* del segle XXI. Dit amb altres paraules, no es vol anar en contra del progrés tecnològic, però sí que es vol prendre distància i analitzar cada aspecte amb profunditat. El nou nihilisme que s'està apoderant de les mentalitats dels més joves, els quals es deixen abraçar per idees pseudocientífiques o ultradretanes, no és altra cosa que l'alternativa que se'ls està oferint a l'acceleració sense límits de les darreres dècades. Avançant a aquest ritme, tal vegada la societat líquida de Bauman ja no és vàlida, i avui ja es pot parlar de societat gasosa o plasmàtica. Aturar-se, badar, pensar i reflexionar, que no distreure's, és l'única sortida possible per a frenar els problemes imminents. Precisament, aquí cal fer una altra crítica a *Imperi*. Després de tot el que s'ha treballat, es considera que Hardt i Negri dediquen molt poc espai a dues de les dificultats i potencialitats més rellevants dels temps actuals i més pròxims; a saber, l'emancipació i el col·lapse ecològic. Totes les perspectives que ofereixen aquells cossos que la modernitat mantenia «existint sense existir», homosexuals, transsexuals, negres, persones amb discapacitat, etc. i el canvi de paradigma mediambiental, són dues de les idees que haurien i hauran de tenir més presència entre els agents de poder.⁶⁹ Cada dia que transcorre sense fer cap canvi, és un dia on l'abisme és més pròxim. S'ha de situar la igualtat de manera efectiva i radical mitjançant l'educació i

---

⁶⁸ Lògicament, aquí no es vol treure vàlua als esforços i experiències vitals d'aquests autors. En el cas d'Antonio Negri, la defensa i lluita per les seves idees van dur-lo a la presó i a l'exili.

⁶⁹ Fet i fet, diverses parts de la seva darrera obra escrita a quatre mans, *Assemblea* (2017), poden ser vistes com a esmena a aquestes mancances.

les lleis i, de la mateixa manera, cal aturar el consum dels combustibles fòssils, sancionar durament a aquells que no ho facin, i premiar a aquells que es regeixin pels dos grans principis que haurien de governar sobre qualsevol activitat humana: responsabilitat i sostenibilitat.

Com ha quedat provat, l'algoritme s'està introduint en tota la realitat. Per tant, si tot és l'algoritme, l'algoritme ha de ser lliure. Si tot el control de les dades està en les mans opaques de les grans tecnològiques que només persegueixen l'obtenció de plusvàlues, la societat persistirà en el camí de l'homogeneïtzació i la descomposició multicultural.⁷⁰ La tecnologia digital és un subjecte polític, i per això cal garantir «l'equitat algorítmica».⁷¹ S'estan fent passos importants per a regular-ho, com els que el Parlament Europeu ha fet aquest 2023 en matèria de dades i d'intel·ligència artificial,⁷² però cal mantenir-se alerta i fiscalitzar constantment les empreses del dadisme i, a la vegada, adoptar mesures més pragmàtiques, com per exemple, el «*Financial Modelers' Manifesto*» (DERMAN & WILMOTT, 2009)⁷³ o el canvi de sistema que proposa Webb i bateja com a Projecte GAIA.⁷⁴ Byung-Chul Han llança aquesta pregunta: «Volem continuar estant sota la vigilància i l'explotació totals de la persona humana, renunciant a la nostra llibertat i la nostra dignitat?»⁷⁵ La resposta lògica seria la negativa, però segurament es podria contestar amb la pregunta: «Es pot quantificar tot?» Ara per ara, i sense tenir en compte les utopies transhumanistes, existeixen múltiples camps que s'escapen del càlcul numèric. Pensant amb tot l'humà que recau en el terreny de la intencionalitat o els sentiments, per molt que es recol·lectin milions de dades sempre hi haurà espai per l'imprevist, la visió lateral i perifèrica que s'escapa de les fórmules matemàtiques. Al capdavall, bona part de la problemàtica social en la qual es basa aquest treball continua girant entorn del problema de Hume entre l'haver de ser i el ser. Així doncs, cal il·luminar el nombre màxim d'elements que intervenen en un conflicte social per a trobar la millor de les solucions possibles. Si, com ara, molts continuen submergits en la penombra, el biaix moral de les decisions és inevitable.

---

⁷⁰ Cf. Éric Sadin, *La silicolonización del mundo*. Buenos Aires: Caja Negra, 2018.

⁷¹ cf. Mark Coeckelbergh (2022), *Filosofía política...* p. 65.

⁷² Es pot consultar: <<https://www.europarl.europa.eu/news/es/headlines/society/20201015STO89417/regulacion-de-la-inteligencia-artificial-en-la-ue-la-propuesta-del-parlamento>> />

⁷³ Disponible a: <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1324878>> />

⁷⁴ cf. Amy Webb (2019), *Los nueve gigantes...* p. 324-329.

⁷⁵ cf. Byung-Chul Han (2019), *Capitalismo y pulsión...* p. 45.

En darrer terme, a l'entrevista durant el mes d'agost de 2023 en motiu de la celebració dels seus noranta anys, Antonio Negri, després de repassar la seva vida acadèmica i combativa, comenta: «La filosofia forma part de la nostra cultura, però s'ha d'utilitzar per allò que cal, és a dir, per transformar el món i fer-lo més just.»⁷⁶ La reflexió sistemàtica dels *hard problems* filosòfics és un exercici necessari, enriquidor i que pot obrir moltes portes. No obstant això, «la filosofia real», aquella que baixa al fang a embrutar-se, cal fer-la més que mai, derruint els preconcebuts i construint ponts nous per a viatjar fins a un futur millor.

4.2. Línies d'estudi per a futures recerques

Lògicament, després de tots aquests paràgrafs han quedat múltiples interrogants oberts. Anant del concret al general, s'intentaran mostrar algunes finestres que es podran explorar a partir de tot el que aquí s'ha tractat. Pel que fa a l'obra de Hardt i Negri es podria incórrer en tot el que alliberen en la seva darrera obra publicada, *Assemblea* (2017). En aquest treball, per espai i per estar massa allunyada d'*Imperi*,⁷⁷ no s'ha volgut aprofundir en tot el que *Assemblea* tracta, endemés, seria un bon punt de partida per a treballar interrogants futurs. De la mateixa manera, es podria tractar únicament un dels punts de l'Imperi, és a dir, com que els objectius d'aquest treball són globals, no s'ha pogut entrar a fons en cadascuna de les matèries. Per exemple, es podria afrontar la idea de multitud confeccionant-ne una genealogia⁷⁸ i transportar-la a l'actualitat i a les possibilitats revolucionàries que aquest concepte tindria en els pròxims anys. Entrant en la idea de l'UltraImperi, per bé que es considera prou robusta, es podrien confeccionar diversos textos crítics. Per què UltraImperi? L'Imperi ja no serveix?⁷⁹ Ha existit mai l'Imperi? Probablement, introduir aquestes qüestions en aquests moments faria tremolar tot l'edifici argumentatiu d'aquest treball. Ara bé, aquestes preguntes sobre la totalitat de les idees són les que mantenen les reflexions en alerta, i les que esdevenen productives per a recerques futures.

---

⁷⁶ Roberto Ciccarelli, «Il secolo breve di Toni Negri», *Il Manifesto*, [en línia], 13 d'agost de 2023, data de consulta: 12 de desembre de 2023. <<https://ilmanifesto.it/il-secolo-breve-di-toni-negri/>>

⁷⁷ A *Assemblea* tracten de manera tangencial les qüestions d'*Imperi*. L'anomenen dues vegades de passada, i només hi fan referència explícita en un breu apartat (2017: 355-360), una secció en clau personal de tancament d'un capítol; una d'aquelles breus que sempre editen en cursiva.

⁷⁸ Per bé que no es vol caure en anacronismes ni en problemes de traducció, Aristòtil ja parla de «multitud» a la *Política* (Llibre tercer, Capítols VI i VII, p. 120; 133)

⁷⁹ A *Assemblea* fan referència a algunes de les crítiques que ha rebut la seva idea d'Imperi efectuades per col·legues com Saskia Sassen, Sandro Mezzadra i Brett Neilson. Els propis autors reconeixen que: «L'Imperi, podria dir-se, està incomplet.» (2017: 356)

Finalment, els conceptes que aquí s'han assajat, tot i que principalment s'inclouen dintre de la branca de la filosofia política, també es poden fer virar per a introduir-los en altres prismes. La sobirania i el mercat són dues nocions immanents a l'ésser social i els conflictes que es deriven del poder i de l'intercanvi cada vegada estaran més definits per la tecnologia digital. Per tant, a manera d'exemple, es podria entomar el problema de la identitat amb la perspectiva que ofereix l'ontologia i la filosofia de la ciència, per a reflexionar sobre com la tecnologia està modificant el *zòon politikon* aristotèlic. Una altra idea consistiria a entomar la noció d'estat nació o de qualsevol organisme supranacional i examinar com ha afectat la naturalesa i les relacions entre les persones. Es podrien continuar enumerant desenes d'exemples sobre recerques futures i aquest fet demostra, novament, que les premisses i estratègies que van prendre Hardt i Negri a *Imperi* gaudeixen de plena vigència filosòfica.

5. Referències bibliogràfiques

- ARENDR (1958): Hannah Arendt, *La condició humana*. Buenos Aires: Ediciones Paidós, 2016.
- ARISTÒTIL *Política*. Introducció de Carlos García Gual, traducció de Patricio de Azcárate. Barcelona: Espasa Libros, 2011.
- ARRIGHI (1994): Giovanni Arrighi, *El largo siglo XX*. Madrid: Ediciones Akal, 2014.
- COECKELBERGH (2022): Mark Coeckelbergh, *Filosofía política de la inteligencia artificial: Una introducción*. Bilbao: Ediciones Cátedra, 2023.
- DEBORD (1967): Guy Debord, *La sociedad del espectáculo*. Valencia: Pre-Textos, 2005.
- DELEUZE & GUATTARI (1972): Gilles Deleuze i Félix Guattari, *El Anti Edipo: capitalismo y esquizofrenia*. Buenos Aires: Ediciones Paidós, 1985.
- DELEUZE & GUATTARI (1980): Gilles Deleuze i Félix Guattari, *Mil mesetas: capitalismo y esquizofrenia*. València: Editorial Pre-Textos, 2020.
- DELEUZE (1990): Gilles Deleuze, «Post-scriptum sobre las sociedades de control», *Polis Revista Latinoamericana*, 13, 2006, p. 1-7 (publicat originalment a: *L'Autre Journal*, N° 1, 1990)
- DERRIDA (1993): Jacques Derrida, *Espectros de Marx. El estado de la deuda, el trabajo del duelo y la nueva Internacional*. Madrid: Editorial Trotta, 2013.
- FISHER (2009): Mark Fisher, *Capitalisme realista. No hi ha alternativa?* Barcelona: Virus Editorial, 2023.

- FOUCAULT (1975): Michel Foucault, *Defender La Sociedad: Curso en el College de France 1975-1976 / Lectures at the College de France 1975-1976*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 2000.
- FOUCAULT (1976): Michel Foucault, *Historia de la sexualidad I. La voluntad de saber*. Madrid: Siglo XXI Editores, 2019.
- FUKUYAMA (2018): Francis Fukuyama, *Identidad: La demanda de dignidad y las políticas de resentimiento*. Bilbao: Ediciones Deusto, 2019.
- FUKUYAMA (2022): Francis Fukuyama, *El liberalismo y sus desencantos*. Bilbao: Ediciones Deusto, 2019.
- HABERMAS (2013): Jürgen Habermas, *En la espiral de la tecnocracia*. Madrid: Editorial Trotta, 2016.
- HAN (2014): Byung-Chul Han, *Psicopolítica: Neoliberalismo y nuevas técnicas de poder*. Barcelona: Herder Editorial, 2021.
- HAN (2016): Byung-Chul Han, *La sociedad del cansancio*. Barcelona: Herder Editorial, 2022.
- HAN (2019): Byung-Chul Han, *Capitalismo y pulsión de muerte. Artículos y conversaciones*. Barcelona: Herder Editorial, 2022.
- HAN (2021): Byung-Chul Han, *Infocràcia: La digitalització i la crisi de la democràcia*. Barcelona: La Magrana, 2022
- HARDT & NEGRI (1994): Michael Hardt i Antonio Negri, *El trabajo de Dionisos*. Madrid: Ediciones Akal.
- HARDT & NEGRI (2000): Michael Hardt i Antonio Negri, *Imperio*. Buenos Aires: Ediciones Paidós, 2005.
- HARDT & NEGRI (2004): Michael Hardt i Antonio Negri, *Multitud: Guerra y Democracia en la era del imperio*. Barcelona: Penguin Random House, 2004.
- HARDT & NEGRI (2009): Michael Hardt i Antonio Negri, *Commonwealth: El proyecto de una revolución en común*. Madrid: Ediciones Akal, 2011.
- HARDT & NEGRI (2012): Michael Hardt i Antonio Negri, *Declaración*. Madrid: Ediciones Akal.
- HARDT & NEGRI (2017): Michael Hardt i Antonio Negri, *Asamblea*. Madrid: Ediciones Akal.
- HARDT & NEGRI (2019): Michael Hardt i Antonio Negri, «*Empire, twenty years on*». New Left Review. [en línea] Núm. 120, noviembre/desembre 2019. Data de consulta: 07 de juny de 2023. <<https://newleftreview.org/issues/ii120/articles/empire-twenty-years-on>>

- HARVEY (2017): David Harvey, *Marx, el capital y la locura de la razón económica*. Madrid: Ediciones Akal, 2019.
- HOBBS (1651): Thomas Hobbes, *Leviatán: O la materia, forma y poder de un estado eclesiástico y civil*. Madrid: Alianza Editorial, 2018.
- HORKHEIMER & ADORNO (1944): Max Horkheimer i Theodor W. Adorno, *Dialéctica de la ilustración: fragmentos filosóficos*. Madrid: Editorial Trotta, 2016.
- KANT (1784): Immanuel Kant, *¿Qué es la Ilustración? y otros escritos de ética, política y filosofía de la historia*. Madrid: Alianza Editorial, 2013.
- KEMP (2023): Simon Kemp, «Digital 2023: Global Overview Report». *Meltwater & We Are Social*. 26 de gener de 2023. Data de consulta: 29 de juny de 2023. <
[https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report />](https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report/)
- MAQUIAVEL (1513): Nicolau Maquiavel, *El Príncipe*. Barcelona: Editorial Alma, 2022.
- MEZZADRA (2014): Sandro Mezzadra, *La cocina de Marx. El sujeto y su producción*. Argentina: Tinta Limón Ediciones, 2014.
- NEGRI (2003): Antonio Negri, *Guías. Cinco lecciones en torno a Imperio*. Buenos Aires, Editorial Paidós, 2004.
- NEGRI (2019): Antonio Negri, *Marx y Foucault*. Buenos Aires, Editorial Cactus, 2019.
- O'NEIL (2016): Cathy O'Neil, *Armas de destrucción matemática: Cómo el Big Data aumenta la desigualdad y amenaza la democracia*. Madrid: Capitán Swing, 2018.
- PNUD (2022): PNUD/ONU, Pedro Conceição (dir.), *Informe sobre desarrollo humano 2021/2022. Panorama General*. Nova York: Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament, 2022.
- PRECIADO (2022): Paul B. Preciado, *Dysphoria Mundi*. Barcelona: Anagrama, 2022.
- SADIN (2016): Éric Sadin, *La silicolonización del mundo*. Buenos Aires: Caja Negra, 2018.
- SLOTERDIJK (2005): Peter Sloterdijk, *En el mundo interior del capital. Para una teoría filosófica de la globalización*. Madrid: Ediciones Siruela, 2007.
- SLOTERDIJK (2011): Peter Sloterdijk, *Estrès i llibertat*. Barcelona: Arcàdia Edicions, 2016.
- STRAUSS & CROSEY (1963): Leo Strauss i Joseph Cropsey (comp.), *Historia de la filosofía política*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1993.
- TÜFEKÇİ (2014): Zeynep Tüfekçi, «Social movements and governments in the digital age: evaluating a complex landscape», *Journal of International Affairs*, Vol. 68, No. 1, p. 1-18.
- TÜFEKÇİ (2016): Zeynep Tüfekçi, «As the Pirates Become CEOs: The Closing of the Open Internet», *Daedalus*, Vol. 145, No. 1, p. 65-78.

- VAN DIJCK (2013): José Van Dijck. *La cultura de la conectividad: Una historia crítica de las redes sociales*. Buenos Aires: Siglo Veintiuno Editores.
- VV AA (2023): The Economist Intelligence Unit Limited 2023, «Democracy Index 2022. Frontline democracy and the battle for Ukraine», *Economist Intelligence*. Londres, 2023.
- VV AA (2023): «The world at war». GlobalSecurity.org. Data de consulta: 01 de juny de 2023. <<https://www.globalsecurity.org/military/world/war/>>
- VV AA (2023): «Corruption perceptions». Transparency International. Data de consulta: 01 de juny de 2023. <<https://www.transparency.org/en/>>
- VV AA (2023): «Our World In Data». Global Change Data Lab & Oxford University. Data de consulta: 01 de juny de 2023. <<https://ourworldindata.org/>>
- WEBB (2019): Amy Webb, *Los nueve gigantes: Cómo las grandes tecnológicas amenazan el futuro de la humanidad*. Madrid: Ediciones Península, 2021.
- ZUBOFF (2019): Shoshana Zuboff, «Surveillance capitalism and the challenge of collective action», *New labor forum*, Vol. 28, Nº 1, p. 10-29.

